

КАРОТКІ БЕЛАРУСКІ ТЭРМІНАЛАГІЧНЫ ЦАРКОЎНЫ СЛОЎНІК

Нацыянальнай Бібліятэцы Рэспублікі Беларусь ахвяроўваю.
2. чэрвеня 1993 г.
+ Мітрапаліт Мікалай

КАРОТКІ БЕЛАРУСКІ ТЭРМІНАЛАГІЧНЫ ЦАРКОЎНЫ СЛОЎНІК

Склаў слоўнік
мітрапаліт Мікалай

Выданьне БАПЦ

Таронта, Канада 1992 г.

Сказ пра слоўнік

У пераходзе на беларускую мову царкоўных багаслужбаў ды наогул у адміністрацыі нашай царквы, дзеля адсутнасьці тэрміналягічнага царкоўнага слоўніка, мы сустракаем вялікія цяж-касьці. Каб аблегчыць, мы выдаем гэты Кароткі беларускі тэрміналягічны царкоўны слоўнік.

Ці былі спробы раней, апрацоўкі беларускага царкоўнага слоўніка, для нас ня ведама і мы ня хочам забіраць пяршынства, ня маючы на гэта дадзеных, але, калі не памыляемся, нам думаецца, што гэты слоўнік зьяўляецца першым у нашай багаведнай гісторыі.

Ня гледзячы на недахопы яго, як некаторыя могуць думаць, але мы спадзяёмся, што ён будзе хоць ў малой меры дапаможным.

складальнік

А

АБА, (Ар.) - бацька, айцец.

АББА (Ар.) - тое, што **АБА.**

АБЕДНІЦА (Бел.) - служба, якая ў вымушаных выпадках заступае іншыя службы. Пераважна літургію. У царкоўна-славянскай мове завецца «Ізобразітельны» у множным ліку, што азначае заміж.

АБЛІВАНЬНЕ (Бел.) - хрышчаньне праз абліваньне сьвятой вадой галавы хрышчанага дзіцяці.

АБРАД (Ц.-сл.) - правілы ўзору паводле якіх, служацца ўсе набажэнствы.

АБРАЗ (Бел.) - малюнак асобы ці краявіду.

АБРОК (Бел.) - абяцаная перад самім сабою ахвяра ў прадметах у дар сьвятыні. (*Сьцяпан аброкся 'прыабецаў сам сабе', што ён будзе даваць два пуды жыта на сьвятыню кожны год на Каляды).*

АБ'ЯЎЛЕНЬНЕ, АДКРЫЦЬЦЁ (Бел.) - 27 кніга Новага Запавету. Апошняя кніга Сьвятога Пісьма.

АВА (Ар.) - тое, што **АБА.**

АВВА (Ар.) - тое, што **АБА.**

АГАЛОШАНЫ (Бел.) - той, хто рыхтуецца да хросту. Асоба, якая выявіла сваю волю быць хрысьціянінам і праходзіць навучаньне праваслаўнай веры, Сьвятога Пісьма, царкоўныя правілы, літургію й пра царкву.

АГАПА (Гр.) - любасьць. Супольная рэлігійная бяседа, якая практыкавалася пасьля сьв. літургіі напачатку хрысьціянства. Супольны стол.

АГНЕЦ (Ц.-сл.) - чатырохкутны сьвяты хлеб выразаны з проскуры і які мае напіс зьверху. **ІС** уверсе, **ХР** зьнізу, **НІ** зьлева й **КА** зправа. Агнец у пераносным значэньні прадстаўляе Хрыста, які прыгатаўляецца на праскамідыі і асьвячаецца на Сьв. Літургіі, для прычашчаньня вернікаў.

АГУЛЬНАЯ МІНЕЯ - тое, што **ЗВЫЧАЙНАЯ МІНЕЯ.**

АДБЫВАНЬНЕ ПАКУТЫ (Бел.) - адбываньне кары за грахі. Асоба можа сама налажыць на сябе кару за выкананы грэх і дабравольна адбывае пакуты, альбо пакуты наложаны сьвятаром за грахі пры споведзі.

АДДАНЬНЕ (Ц.-сл.) - апошні дзень **ПАСЬВЯТА.**

АДЗІГІТРЫЯ (Гр.) - правадырка ў дарозе, падчас вандроўкі.

АДКРЫЦЬЦЁ (Бел.) - тое, што **АБ'ЯЎЛЕНЬНЕ.**

АДЛУЧАНЫ (Бел.) - адкінутая асоба.

АДЛУЧАНЫ АД ПАРАФІІ (Бел.) - асоба, якая была парафіянінам моцна правінілася супроць парафіі й царкоўным судом прызнана вінаватай і кіруючым архірэем адлучана ад парафіі.

АДЛУЧАНЫ АД СЬВЯТОГА ПРЫЧАСЬЦЯ (Бел.) - асоба, акая была ахрышчана й правінілася й царкоўным судом была прызнана вінаватай і кіраўнічы архірэй забараніў ёй прычашчацца Сьвятых Таінстваў.

АДЛУЧАНЫ АД ЦАРКВЫ (Бел.) - асоба, якая належала да царквы, потым пачала шырыць ерась супрацьв царквы й царкоўным судом была прызнана вінаватай і пастановай сабору япіскапаў была адлучана ад царквы.

АДЛУЧЭНЬНЕ (бел.) - дзея, паводле якой адыймаюцца царкоўныя прывілеі й правы асобе, якая належала да царквы, але царкоўным судом прызнана вінаватай.

АДМІНІСТРАТАР - асоба, пастаўленая альбо назначаная Саборам Япіскапаў кіраваць япархіяй у адсутнасьці кіраўнічага япіскапа.

АДПУСКНЫ БАГАРОДЗІЧНЫ - глядзі **БАГАРОДЗІЧАН** # 2.

АДПУШЧЭНЬНЕ ГРАХОЎ - тое самае, што **ВЫБАЧЭНЬНЕ ГРАХОЎ, ПРАБАЧЭНЬНЕ ГРАХОЎ.**

АДСТУПНІК (Бел.) - асоба, якая адыйшла, адступілася ад свае праўдзівае, правільнае праваслаўнае веры. Глядзі **АПОСТАТА.**

АДСТУПНІЦТВА (Бел.) - дзея пераходу ахрышчанай у праваслаўнай веры асобы у іншую не праваслаўную веру. Глядзі **АПАСТАЗЫЯ.**

АДШЧЭПНІК (бел.) - асоба, якая адыйшла ад свае праўдзівае й правілнае праваслаўнае веры. Глядзі **АПОСТАТА.**

АДШЧЭПНІЦТВА - адыход асобы ад праўдзівай і правільнай праваслаўнай веры. Глядзі **АПАСТАЗЫЯ.**

АЖЫЎ (Бел.) - тое самае, што **УВАСКРОС.**

АЙЦЕЦ ПРАВАСЛАЎНЫ (Бел.) - сьв. Апанас, яго завуць так, бо ён перамог ерась Арыя.

АЙЦЫ ЦАРКВЫ (Бел.) - настаўнікі, вучыцелі і абаронцы праўдзівай і правільнай праваслаўнай веры на пачатку хрысьціянства. Яны надалі веры сьвятасьці і яны закончылі тлумачэньне праваслаўя.

АЙЧЫХА (Бел.) - гэтак называюць жонку сьвятара.

АКАДЭМІЯ - найвышэйшая навуковая ўстанова.

АКАДЭМІЯ БАГАВЕДЫ - найвышэйшая навуковая інстытуцыя навучаньня пра Бога й веру у Яго.

АКАТЫСТ (Гр.) - азначае, не дазволена сядзецць. Маленьне да сьвятога, якое складаецца з 12 кандакоў і гэтулькі-ж ікасаў - канон, якое можа адбывацца ў сьвятыні ці ў хаце верніка.

АКСІОС (Гр.) - Выгалас, які выгалошваецца пры пад-стрыжэньні, ці пры рукапалажэньні ў дыяканы, сьвятары ці япіскапы, альбо пры надаваньні нагарод вернікам. **ВАРТЫ, ГОДНЫ.**

АКТОІХ (Гр.) - глядзі **ВАСЬМІСЬПЕЎНІК.**

АЛЕЕПАМАЗАНЬНЕ (Бел.) - адно зь сямі сьв. таінстваў, якое выконваецца толькі адзін раз у жыцьці над асобай і пераважна перад сьмерцяй.

АЛІЛУЯ (Габр.) - хваліце Госпада Бога.

АЛІЛУЯР - верш з псальма, які чытаецца ці сьпяваецца на алілуя пасьля прачытаньня апостала.

АЛТАР (Л.) - частка сьвятыні за іканастасам, дзе стаіць трон (прастол) і ахвярнік.

АМАФОР (Гр.) - плечаносьнік, адна зь сямі частак архірэйскай багаслужбовай вопраткі, што накладаецца архірэю на плечы. Ён сымбалізуе заблудзіўшую авечку.

АМБОН (Гр.) - падвышэньне, месца зь якога сьвятар кажа казань у сьвятыні.

АМІН (Габр.) - запраўды так, так ёсьць.

АНАЛОЙ (Гр.) - столік для чытаньня Дабравесьці, альбо для іншага маленьня, ці на абразы.

АНАТАМА (Гр.) - пракляцьце, адлучэньне ад царквы.

АНЁЛ (Гр.) - пасланец, весьнік.

АНЁЛ АХОЎНІК - анёл, які назначаецца Богам кожнаму пры хросьце, для абароны душы ад злыдуха.

АНКІРСКІ МЯСЦОВЫ САБОР - які адбыўся ў 314 г. і на ім прысутнічала 18 япіскапаў, якія выпрацавалі й прынялі 25 правілаў.

АНТЫДАР (Гр.) - заміж нагароды. Частка хлеба, што застаецца па прыгатаўленьні Агнца на праскамідыі й раздаецца вернікам па заканчэньні Сьв. Літургіі.

АНТЫМІНС (Гр.) - заміж стала. Кусок палатна ў выглядзе плашчаніцы, у якім зашыты мошчы сьвятога, асьвячаны япіскапам і на якім служыцца Сьв. Літургія.

АНТЫФОН 1, 2, 3, (Гр.) - выбраныя вершы з псальмаў, якія сьпяваюцца пасьля першых трох екцяньняў на літургіі.

АНТЫХРЫСТ (Гр.) - вораг Хрыста, хто распаўсюджвае ману, злобу й нянавісьць супроць Хрыста.

АНТЫЯХІЙСКІ МЯСЦОВЫ САБОР - які адбыўся ў 341 г. і на ім прысутнічала 90 япіскапаў, яны выпрацавалі й прынялі 25 правілаў.

АПАЛАГЕТЫКА - навуковая абарона й тлумачэньне хрысьціянскага праваслаўнага догмату веры.

АПАСТАЗЫЯ (Гр.) - адступніцтва, адшчэпніцтва ад праўдзівай праваслаўнай веры, ужо ахрышчанай асобы.

АПАСТАТА (Гр.) - адступнік, адшчэпнік. Ахрышчана асоба, што адышла ад праваслаўнай веры.

АПОКРЫФА (Гр.) - схованае, кніжкі Сьв. Пісьма, якія ня ўключаныя да праўных кніг, а зьмешчаны ў бібліі й царквою дазволена чытаць іх.

АПОСТАЛ (Гр.) -

1. Пасланец;
2. Хрыстовы вучань;

3. Кніга запісу апостальскіх дзеяў і апостальскіх лістоў;

4. Чытаньне апостальскіх дзеяў і апостальскіх лістоў на багаслужбах.

АПОСТАЛЬСКАЕ ПЕРАЕМСТВА - пераемства, гэта рукапалажэньне сьвятарства, якое бесьперарыўна выводзіцца ад саміх сьвятых апосталаў, праз хіратонію япіскапамі.

АПОСТАЛЬСКІЯ ПРАВІЛЫ (Бел) - збор 85 царкоўных правілаў, якія былі ўложаны, як думаюць, апосталамі.

АПОСТАТА - глядзі **СЬХІЗМАТЫК**.

АПОШНІ СУД - пры канцы гэтага сьвету Госпад наш Ісус Хрыстос прыйдзе другі раз на зямлю й будзе судзіць жывых і памерлых.

АПЯКУН - асоб мужчынскага роду пастаўлена апякавацца царкоўнай маемасьцю. За часамі Вялікага Княства Літоўскага царкоўныя братчыкі выбіралі людзей даглядаць царкоўную маемасьць. У цяперашні час гэтым займаецца парафіяльная рада. Раней ён называўся **ПОПЕЧЫТЕЛЬ.**

АРАР (Гр.) - тое самае, што **ПОЯС.**

АРЛЕЦ - круглы, прыблізна поў метра дыяметра матарыял, на якім намалёваны ці вышыты арол, і на ім становіцца архірэй на багаслужбах.

АРТОС (Гр.) - круглы бахонак хлеба з абразом уваскрасеньня Хрыстовага, які ўжо асьвячаны кладзецца на аналоі перад абразом Ісуса Хрыста і стаіць там праз увесь вялікодны тыдзень

АРХАНЁЛ - вышэйшы ступень чынам, санам, анёл.

АРХІДЫЯКАН - вышэйшы ступень санам дыякана, пратадыякан.

АРХІДЫЯЦЭЗЫЯ - глядзі **АРХІЯПАРХІЯ.**

АРХІМАНДРЫТ (Гр.) - тытул манаха, які надаецца яму Ахірэем пры назначэньні яго намесьнікам архірэя кіраўнічым манастыра.

АРХІМАНДРЫЦКАЯ МАНЬЦІЯ - чорная з крыжалямі маньція.

АРХІПАСТЫР (Гр.) - старшы па чыну япіскап.

АРХІПАСТЫРСКАЕ ПАСЛАНЬНЕ - ліст агульнага зьместу, кіраўнічага япіскапа да вернікаў, альбо саборнае пасланьне япіскапату.

АРХІПАСТЫРСКАЕ РАСПАРАДЖЭНЬНЕ - глядзі **АРХІПАСТЫРСКІ ЗАГАД.**

АРХІПАСТЫРСКІ ЗАГАД - выдадзены агульны загад кіраўнічым архірэем сьвятарству й вернікам у япархіі ці асабісты сьвятару, дзеля выкананьня справы.

АРХІПАСТЫРСКІ ЛІСТ - ліст, пасланьне, альбо загад выдадзены архірэем япархіі сьвятарству ці вернікам.

АРХІПРАТАДЫЯКАН - найвышэйшы сан нагарода дыякану.

АРХІПРАТАПРАСЬВІЦЕР - найвышэйшая нагарода ярэю.

АРХІРЭЙ - вышэйшы ярэй, япіскап.

АРХІРЭЙСКАЕ ПАСЛАНЬНЕ - тое самае, што **АРХІПАСТЫРСКАЕ ПАСЛАНЬНЕ.**

АРХІРЭЙСКАЕ РАСПАРАДЖЭНЬНЕ - тое самае, што **АРХІПАСТЫРСКАЕ РАСПАРАДЖЭНЬНЕ.**

АРХІРЭЙСКІ ЗАГАД - тое самае, што **АРХІПАСТЫРСКІ ЗАГАД.**

АРХІРЭЙСКІ ЛІСТ - тое самае, што **АРХІПАСТЫРСКІ ЛІСТ.**

АРХІРЭЙСКАЯ МАНЬЦІЯ - архірэйская маньція можа быць сіняга, фіялетавага колераў, абшыта бел-чырвона-белай стужкай, пад шыяй з скрыжалямі.

АРХІРЭЙСКІ ТРОН - крэсла (катэдра), на якім архірэй сядзіць на багаслужбах.

АРХІРЭЙСКІ ЧЫНОЎНІК - кніга, якая месьціць у сабе багаслужэньні, і якія толькі архірэй мае права служыць.

АРХІСТРАЦІГ (Гр.) - ваенны начальнік, **ВАЯВОДА**.

АРХІЯПАРХІЯ - царкоўная тэрыторыя, якая месьціць у сабе некалькі япархій, якою кіруе архіяпіскап. І гэта пераважна ў патрыяршай царкве.

АРХІЯПІСКАП (Гр.) - старшы санам япіскап. Япіскап над япіскапамі. У грэцкай праваслаўнай Царкве архіяпіскап санам вышэйшы за мітрапаліта.

АРЫЯНСТВА - ерась, якую прапаведаваў Арый, сьвятар з Александрыі Егіпецкай.

АРЭОЛ (Лат. - aureolus) - пазалочаны, зьзяючы круг над галавою сьвятога.

АСАННА (Габр.) - памажы, ратуй, ахоўвай, дай шчасьце.

АСІРАЦЕЛАЯ ЦАРКВА - царква без япіскапа. Царква без начальства.

АСІРАЦЕЛЫ - які-колечы пасад, трон пазбаўлены кіраўнічага.

АСЬВЯЧЭНЬНЕ - маленьне, якім дабраславіцца асоба, асьвячваецца будынак і розныя рэчы для багаслужэньня ці рэлігійных абрадаў.

АТЭІЗМ - запярэчваньне існаваньня, быцьця Бога. Бязбожжа.

АТЭІСТ - асоба, якая адкідае існаваньне Бога. Бязбожнік.

АЎТАКЕФАЛЬНАЯ ЦАРКВА - адміністрацыйна **НЕЗАЛЕЖНАЯ ЦАРКВА.**

АЎТАКЕФАЛЬНЫ (Гр.) - самакіраўнічы, незалежны.

АЎТАНОМІЯ - стан самакіраваньня не адрываючыся, і ў нейкай меры залежнай ад Маці Царквы.

АФЕСКІ МЯСЦОВЫ САБОР - глядзі **ТРЭЦІ ЎСЯЛЕНСКІ САБОР.**

АХВЯРА (Бел.) - прадмет альбо жывёла прынесена ў дар багам. Прынясеньне. Глядзі **АБРОК.**

АХВЯРАВАНЬНЕ - галоўная частка Сьвятой Літургіі, у якую ўваходзіць маленьне накліканьня Сьвятога Духа і асьвячэньне ахвяры. **ЕЎХАРЫСТЫЯ. ПРЫНЯСЕНЬНЕ.**

АХВЯРНІК - столік у алтары, на якім служыцца праскамідыя, першая частка Сьв. Літургіі.

АХВЯРАСХОВІШЧА - скрынка зроблена ў форме царквы, а ў сярэдзіну ставіцца меншая скрынка, у якую кладзецца сьв. ахвяра, асьвячаная для прычасьця хворых у госпіталі ці ўдома. А таксама перахоўваецца у ім асьвячаны Агнец для **РАНЕЙ АСЬВЯЧАНАЙ ЛІТЫРГІІ.** Ахвярасховішча заўсёды знаходзіцца на сьв. прастоле у алтары сьвятыні.

Б

БАГАВЕДА (Бел.) - навука пра Бога. **БАГАСЛОЎЕ, ТЭАЛЁГІЯ.**

БАГАЗЬНЕВАЖАНЬНЕ - глядзі **БЛЯВУЗГАНЬНЕ.**

БАГАЗЬЯЛЕНЬНЕ - глядзі **ВАДОХРЫШЧА.**

БАГАРОДЗІЦА - гэтае слова адносіцца да найсьвяцейшай і ўвесь час Дзевы Марыі, бо Яна нарадзіла Бога Сына. Трэці Ўсяленскі Сабор прызнаў Яе **Багародзіцай.**

БАГАРОДЗІЧАН - трапар (песьня), у якой праслаўляецца Божая Маці, Багародзіца.

1. **БАГАРОДЗІЧАН ДАГМАЦІК** - які сьпяваецца на нядзельнай вячорні пасьля сьціхіраў на «Гукаю да Цябе Госпадзе».
2. **АДПУСКНЫ БАГАРОДЗІЧАН** - які сьпяваецца альбо чытаецца на кожны дзен тыдня васьмісьпеўніка, якія сьпяваюцца блізка да водпуска.
3. **НЯДЗЕЛЬНЫ АДПУСКНЫ БАГАРОДЗІЧАН** - бягародзічны, якія сьпяваюцца ў нядзелю.
4. **БАГАРОДЗІЧНЫ МАЛЫХ ВОДПУСКАЎ** - якія чыта-юцца ў дні тыдня, яны вельмі кароткія.
5. **БАГАРОДЗІЧНЫ ПАВОДЛЕ СЬПЕВУ СЬВЯТОГА** - якія сьпяваюцца на той самы сьпеў, што сьпяваюцца сьвятому сьціхіры папяраджаючыя багародзічан.
6. **БАГАРОДЗІЧАН ПЕРШЫ - ДАГМАЦІК** малой і вялікай вячорняў, якія знаходзяцца першымі з усіх багародзічных у гэтым багаслужэньні.
7. **БАГАРОДЗІЧНЫ ЧАСОЎ** - якія сьпяваюцца пасьля трапароў на часах.

БАГАРОДЗІЧАН ПЕРШЫ - глядзі **БАГАРОДЗІЧАН # 6.**

БАГАРОДЗІЧНЫ МАЛЫХ ВОДПУСКАЎ - глядзі **БАГАРОДЗІЧАН # 4.**

БАГАРОДЗІЧНЫ ПАВОДЛЕ СЬПЕВУ СЬВЯТОГА - глядзі **БАГАРОДЗІЧАН # 5.**

БАГАРОДЗІЧНЫ ЧАСОЎ - глядзі **БАГАРОДЗІЧАН # 7.**

БАГАСЛОЎЕ - глядзі **БАГАВЕДА.**

БАГАСЛУЖБА - усе маленьні, якія сьвятар прыносіць Богу

БАЛДАХАН - неба, навеса абапертая на чатырох стаўбох над сьвятым прастолам у алтары.

БЕЗЗАКОНЬНЕ - глядзі **БЯСПРАЎЕ.**

БЕСПАЧАТНЫ - адносіцца да Бога, Які ня мае пачатку, існуе вечна, ня маючы пачатку й канца.

БЕЛАРУСКІ ПРАВАСЛАЎНЫ КРЫЖ - шасьці канцовы крыж Сьв. Еўфрасіньні Вялікай, князёўні Полацкай.

БЕС - глядзі **ДЭМАН.**

БЕСНОВАТЫЙ - глядзі **ЗВАР'ЯЦЕЛЫ.**

БЕСЬЦЯЛЕСНЫЯ ДУХІ - тое самае, што анёлы.

БІБЛІЯ (Гр.), - збор сьвятых кнігаў; 39 Старога Запавету й 27 Новага Запавету. **СЬВЯТОЕ ПІСЬМО.**

БІЗАНТЫЙСКІ - абрад паводле якога адбываюцца багаслужбы ў Праваслаўнай Царкве, і які быў выпрацаваны грэцкай традыцыяй на працягу гадоў. **ЎСХОДНІ АБРАД**

БІЗАНТЫЙСКІ СТЫЛЬ - архітэктурная форма сьвятыняў, форма маляваньня сьвятых абразоў, які запачаткаваны ў Грэцыі.

БЛАГ - глядзі **ДОБРЫ.**

БЛАГОВЕСТВОВАНІЕ - глядзі **ДОБРАЕ ВЯШЧАНЬНЕ.**

БЛАЖЭННЫ - глядзі **НАЙПАЧАСЬНЕЙШЫ.**

БЛАЖЭНЬНІ - глядзі **ДАБРАШЧАСНЫЯ.**

БЛАГАЧЫНІЕ - у Расейскай Праваслаўнай Царкве япархія дзеліцца на благачыніі, якімі кіруе благачынны, назначаны япіскапам ярэй, пераважна ў сане пратаярэя.

БЛАГАЧЫННЫ - сьвятар, які ў Расейскай Праваслаўнай Царкве кіруе **БЛАГАЧЫНІЕМ.**

БЛАГОДАТЬ - глядзі **ЛАСКА.**

БЛАГОСЛОВЕНІЕ - глядзі **ДАБРАСЛАВЕНЬНЕ.**

БЛІЖНІ (Ц.-сл.) - родны, прыяцель, сусед.

БЛЮЗЬНЕРСТВА - зьневажаньне, ганьбаваньне Бога й сьвятых.

БЛЯВУЗГАНЬНЕ - зьневажаньне ўсяго сьвятога, блявузганьне на Бога, Царкву, на ўсё, што ёсьць сьвятое. **БОГАЗЬНЕВАЖАНЬНЕ.**

БОГ - Бесьцялесны, Вечны, Дасканалы, Нязьменны. Увесь час ёсьць, Уладар, Уседавольны, Усемагутны, Усеправедны, Усетворца, Усеўладарны, Усёбачучы, Усё прадбачыць, Усюды прысутны, Усядобры. Хто стварыў усё, што існуе зь нічога й кіруе сусьветам.

БОГАЗЬНЕВАЖАНЬНЕ - глядзі **БЛЯГУЗВАНЬНЕ.**

БОГ АЙЦЕЦ - першая асоба Сьв. Тройцы.

БОГ ДУХ СЬВЯТЫ - трэцяя асоба Сьв. Тройцы.

БОГ СЫН - другая асоба Сьв. Тройцы.

БОЖАЕ ПРАДБАЧАНЬНЕ, - апека, гаспадараваньне, кіраваньне. Гэтак завецца дзейнасьць сьвятой Божай волі. **ПРОМЫСЕЛ.**

БОЖАЯ ВОЛЯ - Божае прадбачаньне, Божы намер, Божае разуменьне, Божае хаценьне.

БОЖАЯ МАЦІ - увесь час Дзева Марыя, што нарадзіла Сына Божага, Ісуса Хрыста. Багародзіца. Усяленскі Сабор 431 г. аб'явіў яе Багародзіцай.

БОЖЫ ПРОМЫСЕЛ - тое самае, што **БОЖАЕ ПРАДБАЧАНЬНЕ.**

БРАТЧЫК 1. - асоба мужчынскага роду, навапрыняты ў манастыр, але яшчэ ня прыняў манастырскай прысягі. **ПАСЛУШНІК.**

БРАТЧЫК 2. - асоба мужчынскага роду, які даглядае парадку ў часе багаслужбаў. Ён належыць да царкоўнага брацтва. Як няма прыслужнікаў, ён прыслугоўвае сьвятару пры багаслужбах.

БЯЗБОЖЖА - тое самае, што **АТЭІЗМ.**

БЯЗБОЖНІК - тое самае, што **АТЭІСТ.**

БЯСПРАЎЕ - учынак, які пярэчыць Боскаму праву. **БЕЗЗАКОНЬНЕ.**

БЯССРЭБРАНІК - асоба, якая памагае бедным, паслугоўвае хворым бясплатна, дабраахвотна, альбо выконвае добрую справу для царквы, грамады.

В

ВАДОХРЫШЧА - хрост Госпада нашага Ісуса Хрыста, сьвята 6 студзеня. **ЯРДАН, БАГАЗЬЯЎЛЕНЬНЕ.**

ВАЙСКОВЫ СЬВЯТАР - ярэй, які прызначаны абслугоўваць жаўнераў. **КАПЕЛЯН.**

ВАЛАДАРСТВА - дзяржава, парасейску царства.

ВАРТЫ - глядзі **АКСІОС.**

ВАР'ЯВАЦЦА - траціць розум, даходзіць да псыхічнага растрою. Расейскае - **БЕСНОВАТІСЯ.**

ВАСЬМІСЬПЕЎНІК - кніга, якая месьціць у сабе нядзельныя трапары, кандакі, багародзічны, сьціхіры, пракімены, якія сьпяваюцца на восем сьпеваў. **АКТОІХ.**

ВАЯВОДА - глядзі **АРХІСТРАЦІГ.**

ВЕЕР - металёвы круглы дыск, на якім адбіты від херувіма з шасьцьмі крыламі. Падчас Сьв. Літургіі паддыяканы

верамі махаюць над сьвятой ахвярай на сьвятым прастоле. **РАПІДА.**

ВЕК РОЗУМУ - час у жыцьці, калі асоба становіцца маральна адказной, звычайна ў сем гадоў. Ад гэтага часу асоба мае ісьці да споведзі, як дарослая асоба.

ВЕЛІЧАНІЕ (Ц.-сл.) - глядзі **ПРАСЛАЎЛЕНЬНЕ # 1.**

ВЕРА - дадзеная нам Богам сіла, праз якую мы спраможныя верыць у тое, што Бог адкрывае нам. Гэта ёсьць ужыцяўленьне спадзяванага, пераканаНьне й поўнасьць у рэчах, якіх мы ня бачым.

ВЕРБНАЯ НЯДЗЕЛЯ - глядзі **ВЕРБНІЦА.**

ВЕРБНІЦА - **УВАХОД ГОСПАДА НАШАГА ІСУСА ХРЫСТА У ЕРУСАЛІМ, ВЕРБНАЯ НЯДЗЕЛЯ.**

ВЕРВІЦА - пацеркі, нанізаны пацеркі на шнурок, альбо зь нітак зроблены, паводле якіх манахі й манашкі, што ня ўмеюць чытаць, моляцца.

ВЕРНІК - асоба, якая верыць у Бога й наялежыць да парафіі праваслаўнай Хрыстовай Царквы.

ВЕРНЫ - ахрышчана асоба, якая непахісна верыць і належыць да парафіі праваслаўнай Хрыстовай Царквы.

ВЕЧНАЕ ЖЫЦЬЦЁ - вечнае жыцьцё душы чалавека пасьля выхаду зь цела.

ВЕЧНАСЬЦЬ - ня маючае пачатку й канца. Бясконцае існаваньне. Адносіцца да Бога, Які існуе без пачатку й бяз канца.

ВЕЧНЫ - нямаючый пачатку й канца.

ВОДАРНЫ - тое самае, што **ДУХМЯНЫ.**

ВОДПУСК - дабраславеньне, якое сьвятар дае па заканчэньні кожнае багаслужбы, і якім сьвятар дазваляе вернікам выйсьці са сьвятыні і ісьці дадому.

ВОДЫРНЫ - тое самае, што **ДУХМЯНЫ.**

ВОЗДЗЬВІЖЭНЬНЕ (Расейскае) - глядзі **ПАДНЯЦЬЦЕ КРЫЖА.**

ВОЗДУХ (Р.) - глядзі **ВЯЛОКАЕ ПОКРЫВА.**

ВУНІЯТ - тое самае, што і **СХІЗМАТЫК.**

ВУЧАНІКІ - множны лік ад **ВУЧАНЬ.**

ВУЧАНЬ - гэта тыя семдзясят апосталаў, што пайшлі за Хрыстом (Лк. 10:1). **ВУЧАНІКІ.**

ВЫБАЧЭНЬНЕ ГРАХОЎ - выбачыць, звольніць ад грэху асобу сьвятаром пры споведзі.

ВЫГАЛАС - заканчэньне пасьля екцяньні ці ціхай малітвы, якое ярэй ці архірэй голасна выгалошвае.

ВЫЗВАЛЕНЬНЕ - глядзі **РАТУНАК.**

ВЫЗВАЛІЦЕЛЬ - глядзі **РАТАЎНІК.**

ВЫЗНАЎЦА - асоба, якая вызнае й верыць у Госпада Ісуса Хрыста, і за гэта яна перасьледавана. Асоба гнана іншавернікамі й бязбожнікамі. Расейскае - ісповеднік.

ВЫКОНВАЮЧЫЙ АБАВЯЗКІ - асоба, якая выконвае абавязкі, часова заступае, у адсутнасьці таго, хто пастаўлены выконваць. **ДЗЕЮЧЫЙ.** Расейскае - **МЕСТОБЛЮСТИТЕЛЬ.**

ВЫНАС ПЛАШЧАНІЦЫ - гэтак завецца вячорня, на якой выносіцца сьвятая плашчаніца на сярэдзіну сьвятыні й кладзецца на труну ў **ВЯЛІКУЮ ПЯТНІЦУ.**

ВЫСАКАРОДНЫ - тое самае, што **САМАВІТЫ.**

ВЫСАКОСНЫ - глядзі **ЗВЫЖДНЁВЫ.**

ВЫСОКА ДАСТОЙНЫ - тытул ярэя з вышэйшым санам. Расейскае - высокопрэподобны.

ВЫСОКА ПАЧЭСНЫ - тытул кіруючага архірэя япархіі. Расейскае - высокопрэосьвяшчэнны.

ВЫСЬВЯТА - глядзі **ВЫСЬВЯЧЭНЬНЕ** ў значэньні 2.

ВЫСЬВЯЧЭНЬНЕ - 1. глядзі **РУКАПАЛАЖЭНЬНЕ.** 2. высьвячэньне рэчаў для ўжываньня пры багаслужбах, могільнікаў, будынкаў і іншае.

ВЫХАД - на багаслужбах ёсьць два выхады; **МАЛЫ ВЫХАД** і **ВЯЛІКІ ВЫХАД.**

ВЯЛІКАЕ ПОКРЫВА (Бел.) - асьвячаны кусок палатна, якім накрываецца на верх малых покрываў на дыскасе й чары з прыгатоўленай ахвярай на праскамідыі. Расейскае - воздух.

ВЯЛІКАПАКУТНІК (Бел.) - вельмі мучаная асоба, што за веру ў Хрыста дазнала сьмерці.

ВЯЛІКАЯ ВЯЧОРНЯ - служыцца; 1. асобна ад ютрані: а) на конадні тых дзён, у якія на ютрані сьпяваецца **ПАЛІЯЛЕЙ**, ад нядзелі Тамаша да нядзелі мясапуснай; б) на Вялікдзень і ўвесь вялікодны тыдзень; в) на Госпадавыя двунадзясятыя сьвяты; г) перад Калядамі й Вадохрышчам, калі чытаюцца часы і ў вялікую пятніцу. 2. служыцца разам з ютраняй, паводле ўзору 70 разоў на год (гл. узор адзьдзел 6).

ВЯЛІКАЯ ПАВЯЧОРНЯ - багаслужба дзённага круга, якая служыцца пасьля **ВЯЧОРНІ.**

ВЯЛІКАЯ ПАНІХІДА - глядзі **ПАРАСТАС.**

ВЯЛІКАЯ ПЯТНІЦА - пятніца, што на тыдні пакутаў Хрыстовых.

ВЯЛІКДЗЕНЬ - дзень сьвята, у які хрысьціяне ўрачыста сьвяткуюць Хрыстова Ўваскрасеньне. Вялікдзень належыць да рухомых сьвятаў, і ёсьць сьвятам над сьвятамі, і ён не належыць да двунадзясятых сьвятаў. **УВАСКРАСЕНЬНЕ ХРЫСТОВАЕ.**

ВЯЛІКІ АМАФОР - ён даўгі, і мае чатыры крыжы, які адным канцом зьвешваецца зь плячэй архірэя сьпераду, а другі - ззаду.

ВЯЛІКІ ВЫХАД - на сьв. літургіі ярэй выходзіць зь сьвятой ахвярай праз паўночныя дзьверы і ўваходзіць у алтар праз райскія дзьверы ды ставіць ахвяру на сьвятым прастоле.

ВЯЛІКІ ЗБОРНІК - кніга, якая месьціць у сабе: 1) Усе багаслужбы дзённага круга; 2) Нядзельныя апосталы, пракімены, алілуяры, прычасьніка, і дзённыя пракімены, алілуяры й прычасьніка; 3) Сьв. літургію Яна Залатавуснага; 4) Нядзельнага васьмісьпеўніка, нядзельныя екзапасты-ляры і іхныя багародзічны, сьціхіры дабравесьця, катабасію на ўвесь год; 5) Агульную мінею сьвятым; 6) Адпускныя багародзічны, водпускі на кожны дзень тыдня.

ВЯЛІКІ ЧАСАСЛОЎ - кніга якая месьціць у сабе: 1) Ранішнія, дзённыя й вачорныя малітвы; 2) Багаслужбы дзённага круга для дзяка; 3) Выбраныя псальмы, якія чытаюцца на ютрані на двунадзясятых сьвятах і агульныя сьвятым; 4) Агульныя сьвятым трапары й кандакі на павячорні, нядзельныя трапары, багародзічны, іпакоі, кандакі васьмісьпеўніка й на кожны дзень тыдня, трапары й кандакі трыодзі; 5) Нядзельная багаслужба шостага сьпеву, агульная служба Госпаду нашаму Ісусу Хрысту; 6) Сьціхіры й каноны сьвятым: Найсьвяцейшай Багародзіцы, адзігітрыі, Бесьцялесным Анёлам, Яну Прадвесьніку, апосталам, сьв. Мікалаю, сьв. Крыжу, і ўсім сьвятым; 7) Акатыст Госпаду нашаму Ісусу Хрысту, Багародзіцы, малебен з канонамі да Багародзіцы, Анёлу Ахоўніку; 8) Правілы для сьвятароў, што маюць служыць сьв. літургію, правілы для невукаў і для

манахаў; 9) Правілы, як рыхтавацца прычасьнікам да сьв. прычасьця, малітвы па сьв. прычасьці й месяцаслоў.

ВЯЛІКІ ЧАЦЬВЕР - чацьвер, што на тыдні пакутаў Хрыстовых.

ВЯЛІКОДНЫ ТЫДЗЕНЬ - глядзі **СЬВЕТЛЫ ТЫДЗЕНЬ.**

ВЯЛІЧАНЬНЕ - глядзі **ПРАСЛАЎЛЕНЬНЕ.**

ВЯНОК - глядзі **КАРОНА.**

ВЯШЧУНЫ - глядзі **МУДРАЦЫ СА ЎСХОДУ.**

ВЯЧОРНЯ - вячорнае маленьне: **1. ШТАДЗЁННАЯ ВЯЧОРНЯ; 2. МАЛАЯ ВЯЧОРНЯ; 3. ВЯЛІКАЯ ВЯЧОРНЯ.**

Г

ГАБРЭЙ - слова новатвор, якое заступае слова **ЖЫД.**

ГАДАВЫ КРУГ БАГАСЛУЖБАЎ - круг багаслужбаў, які пачынаецца на Вялікдзень і канчаецца ў сыботу перад Вялікаднем. Сюды ўваходзяць і ўсе рухомыя сьвяты. **ЛІТУРГІЧНЫ КРУГ БАГАСЛУЖБАЎ.**

ГАЛГОТА (Арм.) -названьне гары Кальварыя, на якой Госпад наш Ісус Хрыстос быў укрыжаваны.

ГАНГАРСКІ МЯСЦОВЫ САБОР - які адбыўся ў 340 г. і прысутнічала на ім 13 япіскапаў. На саборы выпрацавана й прынята 21 правіла.

ГАНЬБАВАНЬНЕ - глядзі **БЛЮЗЬНЕРСТВА** альбо **БЛЯВУЗГАНЬНЕ.**

ГАРМОН (Габр.) - слова, што азначае; сьвяты, неасяжны, высокі горны хрыбет. Гэтак называецца гара (Другапраўе 4:48, Нав. 13:11, Пс. 41:7 і 88:13, Пес. П. 4:8).

ГОД - адрэзак часу, які трывае 365 дзён, а кожны чацьверты - 366.

ГОДНЫ - глядзі **АКСІОС.**

ГОЛУБ - прыняты хрысьціянамі, як сымбаль Сьвятога Духа (Мк. 1:10).

ГОРНАЕ МЕСЦА - месца пры сьцяне за сьв. прстолам, дзе стаіць архірэйскі трон.

ГОСПАД (Ц.-сл.) - уладар, спадар, пан у дачыненьні да Бога й да Ісуса Хрыста.

ГОСПАДАВА МАЛІТВА - малітва «Ойча наш нябесны».

ГРЫГАРЫЯНСКІ КАЛЯНДАР - глядзі **НОВЫ КАЛЯНДАР.**

ГРЭКА-КАТАЛІК - тое самае, што **ВУНІЯТ.**

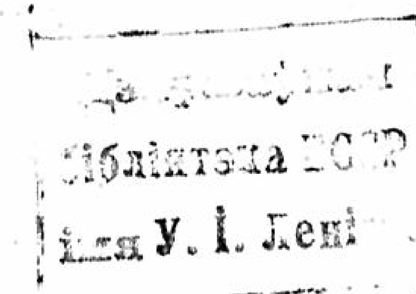
ГРЭХ - правіна, учынак, які робіць асобу вінаватай.

ГЭТСАМАНСКІ САД - сад, у якім Госпад наш Ісус Хрыстос маліўся й быў арыштаваны, як Юда выдаў Яго за трыццаць срэбрнякоў Габрэям.

Д

ДАБРАВЕСЬНІК - асоба, што па натхненьню Сьвятога Духа, напісала Сьвятое Дабравесьце. Ёсьць чатыры дабравесьнікаў; сьв. ап. Ян, сьв. ап. Мацей, сьв. ап. Лукаш, сьв. ап. Марка.

ДАБРАВЕСЬЦЕ - добрая вестка. Першыя чатыры кнігі Новага Запавету.

ДАБРАВЕШЧАНЬНЕ - сьвята, якое сьвяткуецца 25 сакавіка. Добрая вестка, якую анёл абвесьціў Няйсьвяцейшай Марыі, што ад яе народзіцца Сын Божы.

ДАБРАРОДНЫ - тое самае, што **САМАВІТЫ.**

ДАБРАСЛАВЕНЬНЕ - **1.** абрад, праз які Царква асьвячае сьвятыню, магільнік, сьвечкі, хаты для жыльля, абразы сьвятых, пасуду для літургічнага ўжытку, літургічную вопратку, ваду, поле, яду і іншыя рэчы. Расейскае - БЛАГОСЛОВЕНІЕ.

ДАБРАСЛАВЕНЬНЕ 2. - глядзі **ВОДПУСК.**

ДАБРАШЧАСНЫ - нядзельныя песьні-трапары васьмісьпеўніка, якія сьпяваюцца зь вершамі са сьв. Дабравесьці на трэцім антыфоне на сьв. літургіі ў нядзелю, а таксама на абедніцы, калі яна служыцца ў нядзелю. Расейскае - БЛАЖЕННЫ.

ДАГМАЦІК - глядзі **БАГАРОДЗІЧАН** # 6.

ДАМАВІНА - тое самае, што **ТРУНА**

ДАСТОЙНАПАКУТНІК (Бел.) - манах пакутнік. Расейскае - прэподобномучэнік.

ДАСТОЙНЫ - тытул сьвятара. Расейскае - прэподобны.

ДВУКІРЫ (Гр.) - тое самае, што **ДВУСЬВЕЧНІК.**

ДВУНАДЗЯСЯТЫЯ СЬВЯТЫ - ёсьць дванаццаць вялікіх сьвятаў: **1.** Каляды 25 сьнежня; **2.** Вадохрышча 6 студзеня; **3.** Грамніцы 2 лютага; **4.** Зьмяненьне 6 жніўня; **5.** Падняцьце Крыжа 14 верасьня; **6.** Вербніца, рухомае сьвята; **7.** Ушэсьце, рухомае сьвята; **8.** Сёмуха, рухомае сьвята; **9.** Няйчысьцейшая 8 верасьня; **10.** Увядзеньне 21 лістапада; **11.** Дабравешчаньне 25 сакавіка; **12.** Усьпеньне 15 жніўня.

ДВУРАЗОВЫ КАНСТАНТЫНОПАЛЬСКІ МЯСЦОВЫ САБОР - сабор, які адбыўся ў сьвятыні сьв. Апосталаў у

Канстантынопалі ў 861 г. на якім прысутнічала 318 япіскапаў, яны выпрацавалі й прынялі 17 правілаў. Гэты сабор завецца двуразовым, бо два разы зьбіраўся для тых самых спраў. На пршым сходзе не маглі падпісаць дакуманты, бо былі перашкоды.

ДВУСЬВЕЧНІК (Бел.) - у двугняздовы падсьвечнік устаўлены дзьве сьвечкі, якімімі архірэй дабраславіць вернікаў, адным альбо разам з трысьвечнікам. **ДВУКІРЫ.**

ДЗЕВА - адносіцца да Багародзіцы, бо яна была дзеваю перад нараджэньнем Сына Божага й засталася дзеваю па нараджэньні, засталася непарушанаю. **УВЕСЬ ЧАС ДЗЕВА.**

ДЗЕІ - пятая кніга Новага Запавету, **ДЗЕІ АПОСТАЛАЎ.**

ДЗЕІ АПОСТАЛАЎ - глядзі **ДЗЕІ.**

ДЗЕКАН - **1.** сьвятар, кіраўнічы дзеканату; **2.** сьвятар, кіраўнічы катэдральнага сабору; **3.** кіраўнічы багаведнага факультэту.

ДЗЕКАНАТ - адміністрацыйная адзіка ў царкве, якая складаецца зь некалькі парафій.

ДЗЕСЯЦЬ ЗАПАВЕТАЎ - дзесяць маральных запа-ветаў дадзеных Богам Майсею на гары Сыён.

ДЗЕЮЧЫЙ - глядзі **ВЫКОНВАЮЧЫЙ АБАВЯЗКІ.**

ДЗЁННЫ КРУГ БАГАСЛУЖБАЎ - пачынаецца багаслужба вячорняй увечары й канчаецца дзявятым часам перад вячорняй, ужо пасьля паўдня.

ДЗІДА - глядзі **КАП'Ё.**

ДЗЯВЯТНІК (Бел.) - сьвята ў чацьвер дзявятага тыдня па Вялікадні. На гэтае сьвята жанчыны й маладыя дзяўчаты хадзілі на сенажаць, зьбіралі адпаведнае зельле, сушылі яго, і як трэба было падсьцілалі ў труну пад галаву памерламу.

Дзяўчаты зьбіралі зельле, што звалі чысьцік, для ўпрыгожваньня каравая.

ДЗЯВЯТЫ ЧАС (Бел.) - глядзі **ЧАС**.

ДЗЯК - сьпявар, кіраўнік хору.

ДОБРАЕ ВЯШЧАНЬНЕ - прыносіць, гаварыць добрую вестку. Расейскае - БЛАГОВЕСТВОВАНІЕ.

ДОБРЫ - спагадлівы, сардэчны, чулы да людзей. Расейскае - БЛАГ.

ДРУГАЯ АСОБА СЬВЯТОЙ ТРОЙЦЫ - Божы Сын, Госпад наш Ісус Хрыстос.

ДРУГІ КАНСТАНТЫНОПАЛЬСКІ САБОР - глядзі **ПЯТЫ ЎСЯЛЕНСКІ САБОР**.

ДРУГІ ЎСЯЛЕНСКІ САБОР - сабор, які адбыўся ў Канстантынопалі ў 381 г. і на ім прысутнічала 150 япіскапаў, яны выпрацавалі й прынялі 7 правілаў.

ДУХМЯНАСЬЦІ - прыемна пахучыя масьці.

ДУХМЯНАСЬЦЬ - водар, водыр, прыемны пах.

ДУХМЯНЫ - з моцным прыемным пахам, **ПАХУЧЫ, ВОДАРНЫ, ВОДЫРНЫ.**

ДУХОЎНАЯ СЕМІНАРЫЯ - глядзі **СЕНІ-НАРЫЯ**

ДУША - несьмяротная, нематарыяльная, духовая частка чалавека, якая зьяўляецца першаасноваю яго, і якая адрозьнівае чалавека ад жывёлы.

Д. Х. - да Хрыста.

ДЫКІРЫ (Гр.) - тое самае, што **ДВУСЬВЕЧНІК.**

ДЫПТЫХ (Гр.) - гэта дзьве таблiцы зроблены з паперы альбо зь пергамену й разам зложаныя, падобна да Майсеявых скрыжаляў. На адной запісаны імёны жывых, а на другой - памерлых. Памінальная кніга.

ДЫСКАС - круглая талерка на падстаўцы, на якую кладуцца часткі сьвятога хлеба падчас сьв. праскамідыі.

ДЫЯКАН (Гр.) - **1.** слуга, прыслужнік; **2.** першы ступень сьвятарства.

ДЫЯКАНСКІ СЬЦІХАР - адзеньне, якое дыякан апранае на багаслужбы. Дыяканскае адзеньне пашытае з таго самага матарыялу, што і ярэйскія рызы.

ДЫЯКАНСКІЯ ДЗЬВЕРЫ - дзьверы, што знаходзяцца з правага й зь левага бакоў у іканастасе. Яны так завуцца, бо праз іх уваходзяць і выходзяць дыяканы з алтара. **ПАЎДЗЁННЫЯ й ПАЎНОЧНЫЯ ДЗЬВЕРЫ.**

ДЫЯСПОРА (Гр.) - замежжа, вернікі паселеныя за межамі свае краіны.

ДЫЯЦЭЗЫЯ - тое самае, што і **ЯПАРХІЯ.**

ДЭМАН - тое самае, што і **Д'ЯБАЛ.**

Д'ЯБАЛ - злыдух, нячысьцік, чот, шатан. Расейскае - БЕС.

Е

ЕВАНГЕЛІСТЫ - глядзі **ДАБРАВЕСЬНІК.**

ЕВАНГЕЛЬЛЕ - глядзі **ДАБРАВЕСЬЦЕ.**

ЕКЦЯНЬНЯ (Гр.) - збор просьбаў, прадоўжанае маленьне, якія адну па адной дыякан альбо ярэй выгалошвае на багаслужбах, а людзі па кожнай просьбе сьпяваюць, Госпадзе, памілуй.

ЕПІТРАХІЛЬ (Гр.) - частка багаслужбовага адзеньня ярэя і архірэя, якую носіцца на шыі і мае выгляд даўгога палотнішча з крыжыкамі, што зьвяшае сьпераду.

ЕРАСЬ - хвальшывае вучэньне пра Хрыста, пра праваслаўную веру, супрацьлежнае вучэньне праваслаўнай навуцы.

ЕЎХАРЫСТЫЯ (Гр.) - падзяка. Сьвятая Тайна, праз якую хлеб і віно ператвараецца ў цела й кроў Госпада нашага Ісуса Хрыста пры асьвячаньні на сьв. літургіі.

ЕЎХАРЫСТЫЧНЫ КАНОН - частка сьв. літургіі, якая адразу пасьля **«Вярую»** пачынаецца малітваю **«Належна й праведна...»** і канчаецца пасьля ахвяры на **«Дастойна й праведна...»**.

Ж

ЖАНОЧЫ МАНАСТЫР - манастыр, у якім жывуць жанчыны, што прынялі манаства і якія прыраклі служыць Богу.

ЖЫД - глядзі **ГАБРЭЙ**.

ЖЫЦЬЦЁ СЬВЯТЫХ - кнігі, у якіх на кожны дзень году апісанае жыцьцё сьватога ці сьвя-тых, якіх імёны ўспамінаюцца ў той дзень. Пачынаючы зь першага студзеня й канчаючы 31 сьнежня.

ЖЭЗЛ - кій, завершаны двума галовамі падобнымі да зьмеяў, а пасярэдзіне іх крыж, што сымбалізуе ўладу япіскапа, як пастыра, над вернікамі яму даручаных.

ЖЭРАБЕ - умоўны знак, які выцягваецца наўгад, з шэрагу падобных прадметаў пры вызначэньні чарговасьці, абавязку ці права на што-небудзь. Выбіраньне на сьлепа.

З

ЗАБАРОНА - забарона можа быць накладзена на верніка, прыймаць сьв. прычасьце, цалаваць крыж і іншыя царкоўныя прывілеі. Забароны здыймае япіскап альбо назначаны ім ярэй.

ЗАГАД - распараджэньне ўлады ці кіраўніка ўстановы. Загад можа быць вусны й пісьмовы. **РАСПАРАДЖЭНЬНЕ.**

ЗАКАМЯНАВАНЫ - Габрэі некалі забівалі на сьмерць, шпурляючы каменьне на ахвяру-пакутніка. Гэтак быў забіты Габрэямі хрысьціянскі першапакутнік Сьцяпан.

ЗАКАНАДАЎСТВА - глядзі **ПРАВАДАЎСТВА.**

ЗАКОН - глядзі **ПРАВА.**

ЗАНУРВАНЬНЕ - хрышчэньне праз занурваньне ў ваду хрышчанага дзіцяці.

ЗАПАВЕДЗЬ - абнародаваньне ў сьвятыні імёнаў тых, што маюць браць шлюб. Што маюць жаніцца.

ЗАПАВЕТ (Ц.-сл.) - права, закон, загад.

ЗАПРАСТОЛЬНАЯ ІКОНА - глядзі **ЗАПРАСТОЛЬНЫ АБРАЗ.**

ЗАПРАСТОЛЬНЫ АБРАЗ - абраз, які знаходзіцца за прастолам на сьцяне горнага месца. **ЗАПРАСТОЛЬНАЯ ІКОНА.**

ЗАПРАСТОЛЬНЫ КРЫЖ - крыж, які ўвесь час знаходзіцца за прастолам.

ЗАПРЫЧАСЬНІК - верш узяты з псальма, які сьпяваецца ў часе прычашчаньня сьвятарства й вернікаў.

ЗАПУСКІ - апошняя скаромная вачэра у апошні вечар перад постам. І пасьля гэтай вячэры праз валікі пост,

калядны пост, Пётравы і Ўсьпенскі пасты, праваслаўныя вернікі нічога скаромнага не ядуць.

ЗАРУЧЫНЫ - першая частка багаслужбы шлюбнага абраду.

ЗАСЛОНА - звычайна бывае палатняны матарыял чырвонага колеру, але можа быць і іншага колеру. Заслона, якой засланяюцца райскія дзьверы. **КАТАПЕТАСЬМА**

ЗАХРЫСТЫЯ - бачны ад алтара пакой, у які заходзіцца з алтара.

ЗАЧАЛА - глядзі **ПАЧАТАК.**

ЗБАЎЛЕНЬНЕ - глядзі **РАТУНАК.**

ЗБАЎЦА - глядзі **РАТАЎНІК.**

ЗВАЛЬНЕНЬНЕ - глядзі **РАТУНАК.**

ЗВАЛЬНЕНЬНЕ АД ГРАХОЎ - глядзі **ВЫБАЧЭНЬНЕ ГРАХОЎ.**

ЗВАНАР - асоба, якая звоніць, б'е ў набат, і гэткім спосабам склікае вернікаў на набажэнства.

ЗВАНІЦА - вежа пры сьвятыні, у версі якой, месьцяцца званы.

ЗВАНЫ - званы, якімі склікаюцца вернікі на багаслужбы.

ЗВАР'ЯЦЕЛЫ - якія страціў розум, псыхічна хворы. Расейскае - БЕСНОВАТЫЙ.

ЗВОН - адзіночны лік ад **ЗВАНЫ.**

ЗВЫЖДНЁВЫ ГОД (Бел.) - кожны чацьверты каляндарны год, які, замест 365, мае 366 дзён. **ВЫСАКОСНЫ ГОД.**

ЗВЫЧАЙНАЯ МІНЕЯ - кніга, якая месьціць у сабе агульныя службы сьвятым, для дзяка, для людзей.

ЗВЫЧАЙНЫ КРЫЖ - звычайны сярэбраны крыж, які носіць на грудзях ярэй.

ЗЛО - усё нядобрае, шкоднае, благое, ліха. Расейскае - ЛУКАВСТВО.

ЗЛЫДУХ - тое самае, што **Д'ЯБАЛ.**

ЗОРКА (Бел.) - адна часьць зь літургічнага судзьдзя, якая ставіцца на дыскасе над агнцам, каб покрыва не дакраналася да хлеба, калі накрываецца дыскас.

ЗЬМЯНЕНЬНЕ - зьмяненьне Госпада нашага Ісуса Хрыста на гары Табор, якое сьвяткуецца 6 жніўня. І яно належыць да двунадзясятых сьвятаў.

ЗЬНЕВАЖАНЬНЕ - глядзі **БЛЮЗЬНЕРСТВА** альбо **БЛЯВУЗГАНЬНЕ.**

ЗЯМНЫ ПАКЛОН - тады, калі вернік становіцца на калені і ў вялікай набажнасьці, схіляе галаву да самой падлогі, зямлі.

І

ІГУМЕН (Гр.) - правадыр, начальнік, япіскапам назначаны манах кіраўнічым манастыра, па сану ніжэйшы за архімандрыта.

ІКАНАСТАС (Гр.) - сьцяна, месца для вешаньня альбо стаўленьня абразоў, якая аддзяляе алтар ад сярэдзіны сьвятыні.

ІКОНА (Гр.) - глядзі **АБРАЗ.**

ІЛІТОН (Гр.) - абгортка, кусок палатна, звычайна чырвонага колеру, якім акутваецца антымінс.

ІМЯ - асабісты назоў чалавека, які даецца яму пры нараджэньні. А хрысьціяне, пры хросьце, даюць імя аднаго

зь сьвятых. Пры поступе ў манахі чалавеку замяняецца хрышчанае імя новым, і прозьвішча ўжо не ўжываецца.

ІМЯНІНЫ - дзень анёла, імя сьвятога, якога дадзеная асоба носіць імя. У праваслаўных, асабістае штагадовае сьвята асобы, якое прыпадае на той дзень, калі царква адзначае памяць аднаіменнага сьвятога.

ІПАКОЙ (Гр.) - падпарадкаваньне, пакорнасьць паслушэнства, паслухмянасьць, уважнасьць. Гэтак завецца песьня, якая ў нядзелі й сьвяты заміж седальнаў і якую трэба уважна стоячы слухаць.

ІРАМАНАХ - манах, які ёсьць ярэем.

ІРМАЛОГ (Гр.) - кніга, якая месьціць у сабе выбраныя ірмасы з канонаў, што сьпяваюцца на ютрані.

ІРМОС (Гр.) - лучнасьць, першая сьціхіра песьні канона, зь якой злучаюцца трапары, што ідуць пасьля яе.

ІСТАМБУЛ - глядзі **КАНСТАНТЫНОПАЛЬ.**

ІСУС - імя Госпада нашага Ісуса Хрыста. **ЗБАЎЦА, РАТАЎНІК.**

ІСУС ХРЫСТОС - Сын Божы, другая асоба Сьвятой Тройцы роўная Айцу й Сьвятому Духу.

ІС. ХР. - гэтыя літары ставяцца на проскурку для праскамідыі.

К

КАДЗІЛА - пасудзіна на ланцужках, у якой распальваецца вугаль ды сыпецца ладан для каджэньня.

КАЗАЛЬНІК - тое самае, што **АМБОН.**

КАЗАНЬ - прамова сьвятара рэлігійна-навучальнага характару. **ПРОПАВЕДЗЬ.**

КАЗАНЬНІК - асоба, якая кажа казань. **ПРАПАВЕДНІК.**

КАЛЬВАРЫЯ - глядзі **ГАЛГОТА.**

КАЛЯДКІ (Бел.) - калядныя песьні, якія сьпяваюцца на каляды.

КАЛЯДНЫ ПОСТ - саракадзённы пост, які пачынаецца 28 лістапада, у дзень сьв. Піліпа й трывае да самых Каляд. Гэты пост яшчэ завецца **ПІЛІПАЎКА.**

КАЛЯДЫ - глядзі **НАРАДЖЭНЬНЕ ХРЫСТОВАЕ.**

КАЛЯНДАР - даведнік гадавога адрэзку часу, які мае 365 дзён і падзелены на дванаццаць месяцаў. Месяцы студзень, сакавік, трвень, ліпень, жнівен, кастрычнік і сьнежань маюць па 31 дню. Красавік, чэрвен, верасень і лістапад маюць па 30 дзён, а люты мае 28 дзён, а кожны чацьверты год называецца **ЗВЫЖДНЁВЫ ГОД**, які мае 366 дзён, а люты ў гэтым годзе мае 29 дзён.

КАЛЯНДАРНЫ КРУГ БАГАСЛУЖБАЎ - па царкоўна-славянску называецца **МЕСЯЦЕСЛОЎ**, які пачынаецца зь першага верасьня. Але ў практыцы прынята пачынаць зь першага студзеня. Гэтак увялі, што й месячныя мінеі падаюцца зь перашага месяца году, студзеня.

КАМІЛАЎКА - шапка ў выглядзе цыліндра, плоская на версе: 1. фіялетава камілаўка, даецца як нагарода для ярэя; 2. чорную камілаўку носіць ўсё сьвятарства ў Грэцыі.

КАНАНІЗАЦЫЯ (Гр.) - абрад, якім памерлы хрысьціянін Праваслаўнай Царквы агалошваецца, вызнаецца, сьвятым.

КАНАНІЧНАЯ ЦАРКВА - глядзі **ПРАЎНАЯ ЦАРКВА.**

КАНАНІЧНЫ (Гр.) - праўны, царкоўна праўны, царкоўна важны. **ПРАЎНЫ.**

КАНАНІЧНЫ ЯПІСКАП - глядзі **ПРАЎНЫ ЯПІСКАП.**

КАНДАК (Гр.) - кароткі, кароткая пахвальная песьня, якая зьмяшчаецца ў канцы шостай песьні канона.

КАНОН (Гр.) - **1.** глядзі **ПРАВІЛА**; **2.** злучэньне песьняў паводле ўстаноўленага ўзору, які складаецца зь дзевяці песьняў. Кожная песьня складаецца зь ірмаса, трапароў і багародзічнага.

КАНОНІК - кніжка, якая месьціць у сабе выбраныя каноны, якія сьпяваюцца на ютрані.

КАНСТАНТЫНОПАЛЬ - бізантыскі горад захоплены Туркамі ў 1453 г., і пераназваны туркамі на **ІСТАМБУЛ.**

КАНСТАНТЫНОПАЛЬСКІ МЯСЦОВЫ САБОР - сабор, які адбыўся ў 394 г. у Канстантынопале, на ім прысутнічала 20 япіскапаў, у тым ліку Канстантынопальскі Патрыярх Нектар, Аляксандрыйскі Патрыярх Тэафіль і Антыяхійскі Патрыярх Флавій. Яны выпрацавалі й прынялі 1 правіла.

КАНСІСТОРЫЯ - выканаўчая ўстанова Царквы, якая ў БАПЦ выконвае канцалярыйную працу і яна падлягае **РАДЗЕ БАПЦ** у першую чаргу, і **САБОРУ ЯПІСКАПАЎ у другую чаргу.**

КАПЕЛЯН - прызначаны сьвятар для войска альбо для іншых службаў, але не ў парафіях. **ВАЙСКОВЫ СЬВЯТАР.**

КАПЛІЦА - **1.** малы будынак сьвятыні; **2.** бачны алтар у катэдральнай сьвятыні; **3.** адведзены пакой у будынку для маленьняў.

КАП'Ё - абапольна востры нож у форме трыкутніка, які ўжываецца для рэзаньня проскуры на праскамідыі. Яно прадстаўляе дзіду, якой прабілі бок Госпаду.

КАРАЛЕЎСКІЯ ДЗЬВЕРЫ - глядзі **РАЙСКІЯ ДЗЬВЕРЫ.**

КАРАЛЕЎСКІЯ ЧАСЫ - часы, якія чытаюцца на конадні Каляд, Вадохрышча. Калі гэтыя сьвяты прыпадаюць у недзелю ці панядзелак, тады часы чытаюцца ў папярэджаючую іх пятніцу, таксама каралеўскія часы чытаюцца ў вялікую пятніцу на тыдні пакутаў Хрыстовых. Некалі было гонарам чытаць часы, таму і каралі ці цары ахвотна чыталі ў гэтыя дні часы й таму й назва пайшла ад іх, каралеўскія часы.

КАРОНА - карона, якая зробленя зь металю, аздобленая, што накладаецца маладым на галовы пры шлюбу.

КАРТАГЕНСКІ (255) МЯСЦОВЫ САБОР - сабор адбыўся ў Картагене ў 255 г. і на ім прысутнічала 71 япіскап, яны выпрацавалі й прынялі 1 правіла. Пра гэты сабор падае **The RUDDER, Chicago, 1957,** бач. 488. Але **«Сімволы Веры»** Москва, 1886, і таксама **«Каноны»** Монтреал, 1974г. гэтага сабору, ані гэтага правіла не падаюць.

КАРТАГЕНСКІ МЯСЦОВЫ САБОР - сабор пачаўся ў 418 г. у Картагене, а закончыўся 424 г. на ім прысутнічала 217 япіскапаў, яны выпрацавалі й прынялі 147 правілаў.

КАТАБАСІЯ (Гр.) - выхад, сход. Ірмос, што сьпяваецца ў канцы дзявятай песьні канона, на які сьпевакі зыходзяцца на сярэдзіну сьвятыні сьпяваць.

КАТАЛІК - у сапраўднасьці азначае асобу, якая належыць да ўсяленскай праваслаўнай царквы, але ў сучасны час азначае асобу, якая належыць да рыма-каталіцкай царквы.

КАТАЛІЦКІ (Гр.) - у сапраднасьці азначае сусьветны, усяленскі. Але ў сучасны час азначае рыма-каталіцкі. Таму, да ўсяго, што зьвязана з Рыма-каталіцкай Царквой, каб пазбыцца непаразуменьня, трэба пісаць «Рыма-Каталік, Рыма-Каталіцкі» і г. д.

КАТАПЕТАСЬМА (Гр.) - **глядзі ЗАСЛОНА.**

КАТАХІЗЫС (Гр.) - першапачаткавы. Навучаньне дактрыны веры, догмаў, царкоўных правілаў.

КАТЫЗМА - адна з двацаці катызмаў. Кніга Старога Запавету **«ПСАЛТЫР»** падзеляна на двацаць часьці, катызмаў, якія чытаюцца на багаслужбах у адпаведны царквою прызначаны час, і у адпаведным месцы багаслужбы.

КАТЭДРА (Гр.) - крэсла, трон, што стаіць на падвышэньні, на якім сядзіць архірэй у часе багаслужбаў у багаслужбовым адзеньні.

КАТЭДРАЛЬНЫ СЯБОР, - сьвятыня, у якой праз увесь час знаходзіцца трон кіруючага архірэя.

КАЎЧЭГ - глядзі **АХВЯРАСХОВІШЧА**.

КАЯНЬНЕ - адно зь сямі Таінстваў, калі вернік шчыра вызнае (адкрывае) свае грахі (правіны, прызнаецца да да сваіх памылак) у прысутнасьці сьвятара. Тое самае, што споведзь.

КЕЛЬЛЯ - пакой у манастыры, у якой жыве манах.

КЕЛЕЙНІК - 1. манах, які жыве ў **КЕЛЬЛІ**, у пакоі. 2. манах, які пільнуе парадку ў кельлі архімандрыта ці япіскапа.

КЕФАЛЬНЫ (Гр.) - кіраўнічы, зьверхнік.

КІРАЎНІЧЫ - той, хто кіруе. **КІРАЎНІЧЫ АРХІРЭЙ**.

КІРАЎНІЧЫ АРХІРЭЙ - тое сама, што **КІРУЮЧЫЙ АРХІРЭЙ**

КІРАЎНІЧЫ ПАРАФІІ - сьвятар, што на просьбу парафіянаў, назначаны япіскапам на парафію, даглядацьза маральным і духовым жыцьцём парафіі. Расейскае - НАСТАЯЦЕЛЬ.

КІРУЮЧЫ АРХІРЭЙ - япіскап, які кіруе япархіяй. **КІРАЎНІЧЫ АРХІРЭЙ.**

КІРУЮЧЫ ЯРЭЙ - тое самае, што **КІРАЎНІЧЫ ПАРАФІІ.**

КЛІРАС - на салеі адведзенае месца пры правай сьцяне, якое завецца **ПРАВЫ КЛІРАС**, а пры левай - **ЛЕВЫ КЛІРАС**.

КОЛЕР - царквою няма вызначанага колеру на багаслужбовае адзеньне. Аднак у практыцы прынята, што на багаслужбах на Вялікдзень сьвятар апранаецца ў белыя рызы. Залатыя - на Калядзы; сінія - на Багародзічныя дні; зялёныя - на Сёмуху; фіялетавыя - на пост; чорныя - на тыдні пакутаў Хрыстовых і на пахавінах.

КОМІТЕТ (Р.) - глядзі **ПАРАФІЯЛЬНАЯ РАДА.**

КОНАДЗЕНЬ - дзень перад якім-небудзь сьвятам, здарэньнем альбо ўрачыстасьцяй.

КРЫВАДУШНЫ (Бел.) - ашуканскі, няшчыры, двудушны, манлівы, несправядлівы чалавек.

КРЫЖ - стрыжань, на якім ёсьць адна, дзьве альбо тры папярэчкі, і які сымбалізуе крыж, на якім быў укрыжаваны Госпад наш Ісус Хрыстос. Ёсьць некалькі формаў крыжа ў народаў. Грэкі маюць чатырох канцовы крыж і ўсе чатыры рамёны роўныя. Рыма-Каталікі маюць крыж чатырох канцовы й розьніца ад грэцкага тым, што ніжняе рамянё даўгое. Расейскі крыж мае тры папярэчкі с тым, што ніжняя папярэчка на ўскос прымацавана. Наш беларускі праваслаўны крыж ёсьць шасьціканцовы, крыж Еўфрасіньні Полацкай.

КРЫЖ ЕЎФРАСІНЬНІ ПОЛАЦКАЙ - глядзі **БЕЛАРУСКІ ПРАВАСЛАЎНЫ КРЫЖ.**

КРЫЖ З АЗДОБАМІ - крыж, які ўкрашаны, аздоблены, дарагімі каменьнямі. Ён надаецца ярэям, як нагарода. Гэты крыж носяць архімандрыты і япіскапы.

КРЫЖМА - белае палатно, якім акутваецца асоба, адразу пасьля купаньня пры хросьце.

КУПАЛ - вонкавае, верхняе заканчэньне праваслаўнай сьвятыні ў форме круглай шапкі (Грэцыя), альбо ў выглядзе цыбулі (Расея). Беларускі купал больш падобны да грэцкага.

КУПАЛЬЛЕ - глядзі **НАРАДЖЭНЬНЕ ЯНА ХРЫСЬЦІЦЕЛЯ.**

КУПАЛЬНЯ - пасудзіна, у якую наліваецца вада, асьвячваецца ярэем і у якой сьвятар хрысьціць асобу.

Л

ЛАДААКІЙСКІ МЯСЦОВЫ САБОР - сабор, які адбыўся ў Ладаакіі ў 364 г. і на якім прысутнічала, як скаязана «многа» япіскапаў, яны выпрацавалі й прынялі 60 правілаў.

ЛАДАН - духмяная, водарная, пахучая смала, якая кладзецца ў кадзіла на распалены вугаль для каджэньня.

ЛАСКА (Бел.) - звышдадзены Богам дар чалавеку, каб свабодна мог асягнуць вечнае жыцьцё. Расейскае - БЛАГАДАТЬ.

ЛАЎРА - вялікі многалюдны манастыр.

ЛЕВЫ КЛІРАС - перагародка зь левага боку на салеі пры сьцяне, дзе, падчас багаслужбы стаіць радня сьвятароў. А калі ёсьць два хоры, тады сьпевакі другога хору.

ЛЕВЫ НАРУКАЎНІК - нарукаўнік, які накладаецца на левую руку. Глядзі **НАРУКАЎНІК.**

ЛІТАНІЯ (Гр.) - глядзі **ЕКЦЯНЬНЯ.**

ЛІТУРГІЧНЫ КРУГ БАГАСЛУЖБАЎ - круг багаслужбаў, які пачынаецца зь першага дня Вялікадня й канчаецца ў

сыботу перад Вялікаднем. **ГАДАВЫ КРУГ БАГАСЛУЖБАЎ.**

ЛІТУРГІЧНЫ (Гр.) - прыналежны да багаслужбы літургіі.

ЛІТУРГІЧНЫЯ КНІГІ - галоўныя кнігі патрэбныя для багаслужбаў; службоўнік, трэбнік, часаслоў, мінея, васьмісьпеўнік, трыодзь.

ЛІТУРГІЯ (Гр.) - агульная багаслужба, на якой выконваецца Сьв. Еўхарыстыя, прыносіцца сьв. ахвяра. Сьвятая Літургія складаецца з трох частак; праскамідыі, літургіі агалошаных, літургіі верных. Ёсьць чатыры аддзельных літургій; Сьв. Літургія Якуба, Сьв. Літургія Раней Асьвячанай Ахвяры сьв. Рыгора Дваяслова, Сьв. Літургія Сьв. Васіля Вялікага й Сьв. Літургія сьв. Яна Залатавуснага.

ЛІТУРГІЯ АГАЛОШАНЫХ - другая частка літургіі. Ад пачатку «Дабраславёнае валадарства» да «Толькі верныя...».

ЛІТУРГІЯ ВЕРНЫХ - трэцяя частка літургіі. Ад «Толькі верныя...» да канца.

ЛІХА - дрэнна, вельмі блага. Расейскае - **ЛУКАВСТВО.**

ЛІХІ - той, хто можа спрычыніць ліха; дрэнны, благі, злы, нядобры.

ЛІЦІЯ - частка маленьня ўсяночнае чуйнасьці, на якой выконваецца дабраславеньне хлябоў.

ЛУКАВСТВО - глядзі **ЗЛО, ЛІХА, ПАДСТУПСТВА.**

М

МАГІ - так называюць мудрацоў са ўсходу.

МАГІЛА - месца, дзе ў зямлі пахаванае цела памерлага чалавека

МАЛАЯ ВЯЧОРНЯ - малая вячорня служыцца толькі перад **ЧУЙНАСЬЦЮ**, якая пачынаецца вячорняй, але не павячорняй.

МАЛАЯ ПАВЯЧОРНЯ - амал на палавіну скарочана **ВЯЛІКАЯ ПАВЯЧОРНЯ.**

МАЛЕБЕН (Ц.-сл.) - адумыснае маленьне падзякі, просьбы ці пахвалы.

МАЛЕНЬНЕ ПАДЗЯКІ - маленьне, калі малітоўна прыносіцца падзяка Богу, Багародзіцы ці сьвятым.

МАЛЕНЬНЕ ПАХВАЛЫ - маленьне, калі малітоўна аддаецца пахвала , слаўленьне Сьвятой Тройцы, Багародзіцы ці сьвятым.

МАЛЕНЬНЕ ПРОСЬБЫ - маленьне, калі малітоўна просіцца ў Сьв. Тройцы, Багародзіцы ці ў сьвятых дапамогі, ратунку ці зьмілаваньня.

МАЛІТВА - просьба, душэўная лучнасьць верніка з Богам. Просьба да Бога. **ПРОСЬБА.**

МАЛОЕ ПОКРЫВА - малое покрыва, што адным накрываецца дыскас з прыгатоўленым агнцам, а другім накрываецца чара з прыгатоўленым вінам на праскамідыі.

МАЛЫ АМАФОР - малы амафор карацейшы за вялікі, які накідаецца архірэю на плечы і абодва канцы спадаюць сьпераду.

МАЛЫ ВЫХАД - малы выхад, калі дыякан альбо ярэй са сьв. Дабравесьцем ідзе навокал сьвятога прастолу й выходзіць з алтара праз паўночныя дзьверы і ўваходзіць у алтар праз райскія дзьверы й кладзе яго на сьв. прастоле.

МАЛЫ ЧАСАСЛОЎ - скарочаны **ВЯЛІКІ ЧАСАСЛОЎ.**

МАНАСТЫР - манастыр ёсьць месцам, дзе манахі супольна жывуць. Ёсьць два роды манастыроў: **а)** мужчынскі і **б)** жаночы. Кожны манастыр мае свае правілы, якіх усе жыхары манастыра маюць прытрымоўвацца.

МАНАХ - манах, асоба мужчынскага роду, які прырок служыць Богу й царкве ды падстрыжаны ў гэты сан і жыве ў манастыры. З дазволу кіруючага япіскапа, ён можа жыць вонкі манастыра, калі ён выконвае місію яму прызначану.

МАНАХІНЯ - глядзі **МАНАШКА.**

МАНАШКА - асоба жаночага роду, адпаведнік мужчынскаму **МАНАХ.** Часам называюць яе **МАНАХІНЯ, МНІШКА, ЧАРНІЦА.**

МАНАШСКАЯ МАНЬЦІЯ - чорная маньція без скрыжаляў.

МАНЬЦІЯ - верхняе, даўгое без рукавоў адзеньне, якое ахінае ўсё цела, апрача галавы.

МАРАПЛАЎ РАТУНКУ - глядзі **ЎСЯЛЕНСКІ.**

МАРАПЛАЎ РАТУНКУ - праваслаўная Хрыстовая царква, **глядзі СУСЬВЕТНЫ.**

МАРТЫРАЛОГ - кніга, якая месьціць у сабе сьпіс імёнаў сьвятых пакутнікаў і апісаньне іхнага пакутніцтва.

МАСЬЛЕНІЦА - апошні тыдзень перад Вялікім Постам. У гэты тыдзень царквою пастаноўлена ня есьці нічога мяснога, але можна есьці малако, малочныя вырабы і яйкі.

МЕСТОБЛЮСТІТЕЛЬ (Рас.) - глядзі **ВЫКОНВАЮЧЫЙ АБАВЯЗКІ.**

МЕСЯЦАСЛОЎ - глядзі **КАЛЯНДАРНЫ КРУГ БАГАСЛУЖБАЎ.**

МЕСЯЧНАЯ МІНЕЯ - кніжка, якая месьціць у сабе ўсе багаслужбы на кожны дзень месяца сьвятам і сьвятым. Ёсьць 12 кнігаў, адна на кожны месяц году.

МЕШАНЫ ШЛЮБ - мешаны шлюб , калі адна асоба неправаслаўная з тае пары, што бяруць шлюб.

МІНЕЯ - кніга, якая месьціць у сабе багаслужбы на кожны дзень.

МІРА (Габр.) - архірэем прыгатоўлены й пасьвячаны духмяны алей для Сьвятога Таінства мірапамазаньня пасьля хросту.

МІРАНІН - сьвецкі вернік, які належыць да царквы.

МІРАНЕ - множны лік ад **МІРАНІН.**

МІРАНОСІЦА (Ц.-сл.) - жанчына, што несла міра, духмяны алей для пахавальнага рыхтаваньня цела Госпада нашага Ісуса Хрыста.

МІРАПАМАЗАНЬНЕ (Ц.-сл.) - адно зь сямі Сьв. Таінстваў, якое выконваецца пасьля хросту.

МІСІЯ 1. - праца, якая праводзіцца сярод паганаў, каб навярнуць іх на праўдзівую праваслаўную веру.

МІСІЯ 2. - асяродак, дзе знаходзіцца галоўнае місійнае кіравецтва і памяшчаюцца місіянеры.

МІСІЯНЕР - асоба - архірэй, ярэй ці сьвецкая асоба, якія пасылаюцца ў паганскае асяродзьдзе, каб прывесьці іх да Бога ў праваслаўнай веры.

МІТРА (Гр.) - шапка, глядзі **ШАПКА.**

МІТРАПАЛІТ (Гр.) - сан кіраўнічага япіскапа, пастаўленага кіраваць япархіяй. Назоў паходзіць ад метраполія - места, архірэй абласнога гораду.

МІТРАПОЛІЯ (Гр.) - адміністрацыйна-тэрытарыяльная адзінка царквы.

МІТРАТ - ярэй, які нагароджаны мітрай.

МНІХ - тое сама, што і **МАНАХ.**

МНІШКА - глядзі **МАНАШКА.**

МНОГАЛЕЦЬЦЕ - сьпяваньне тройчы, многія лета.

МУДРАЦЫ СА ЎСХОДУ - Мельхіор, Каспар і Валтасар, што прышлі са ўсходу ды прынесьлі дарункі Дзіцятку Ісусу. Яны былі ведзены зоркай да Бетлеему, дзе нарадзіўся Ісус. **ВЯШЧУНЫ.**

МУЖЧЫНСКІ МАНАСТЫР - манастыр, у якім жывуць толькі манахі мужчынскага роду.

МЫТНІК (Бел.) - зьбіральнік мыта.

Н

НАБАЖЭНСТВА - глядзі **БАГАСЛУЖБА.**

НАБАТ драўляная дошка, па якой б'юць драўляным малатком, робяць звук і гэтак манахі склікаюць вернікаў у сьвятыню на багаслужбы. Потым званы замянілі дошкі.

НАБЕДРАНІК - прастакутнік, пашыты з таго самага матарыялу, што і рызы. Набедранік даецца архірэем ярэю, як нагароду, які ён носіць на правым сьцягне.

НАВЕРНЕНЫ - асоба, якая прыйшла да пераканаьня і адкінула папярэднюю ерась ды заявіла быць праваслаўнай і была ахрышчана праваслаўным сьвятаром у праваслаўную веру.

НАГРУДНЫ КРЫЖ - крыж, які носіць на грудзях ярэй ці архірэй. Ёсьць крыжы звычайны й з аздобамі.

НАДЗЕЯ - надпрыродная цнота, уласьцівасьць асобы мець моцную веру ў Бога, што Ён пашле яму вечнае жыцьцё.

НАЗНАЧЭНЬНЕ НА ЯПІСКАПА - абрад назначэньня на япіскапа выконвае сабор япіскапаў, пасьля таго, як кандыдат быў выбраны й зацьверджаны. Звычайна назначэньне адбываецца ў сьвятыні за некалькі дзён перад хіратоніяй, альбо на конадні хіратоніі. Па цяркоўна-славянску завуць гэта **НАРЭЧЭНІЕ ВО ЕПІСКОПА.**

НАЙПАЧЭСНЫ - тое самае, што **НАЙПАЧАСЬНЕЙШЫ.**

НАЙПАЧАСЬНЕЙШЫ (Бел.) - тытул архірэя, Першага Ярарха Царквы. Расейскае - **БЛАЖЭННЫ.**

НАЙСЬВЯЦЭЙШАЯ ДЗЕВА - адносіцца да Сьв. Дзевы Марыі, Багародзіцы.

НАЙЧЫСЬЦЕЙШАЯ - глядзі **НАРАДЖЭНЬНЕ БАГАРОДЗІЦЫ.**

НАКАЛЕНЬНІК 1. - палатняны кусок у выглядзе ромбу, пашыты з той самай матэрыі, што й рызы. Накаленьнік надае архірэй ярэю, як нагароду і ён носіць яго на правым сьцягне. **ПАЛІЦА.**

НАКАЛЕНЬНІК 2. - частка архірэйскай багаслужбовай вопраткі, якую ён апранае на багаслужбы. Архірэй носіць накаленьнік на правым сьцягне. **ПАЛІЦА.**

НАПРАСТОЛЬНАЕ ДАБРАВЕСЬЦЕ - кніга Дабравесьця, якая падзеляна на чытаньні на кожны дзень гадавога круга багаслужбаў, што праз увесь час знаходзіцца на сьв. прастоле, і зь якой чытаюцца дабравесьці на багаслужбах.

НАПРАСТОЛЬНЫ КРЫЖ - крыж, які знаходзіцца ўвесь час на сьв. прастоле і які ярэй дае цалаваць вернікам у канцы багаслужбы.

НАРАДА ЯПІСКАПАЎ - паседжаньне сабору япіскапаў.

НАРАДЖЭНЬНЕ - нараджэньнем адзначаюцца тры сьвяты; **НАРАДЖЭНЬНЕ ХРЫСТА,** 25 сьнежня, **НАРАДЖЭНЬНЕ НАЙСЬВЯЦЕЙШАЙ ДЗЕВЫ МАРЫІ,** 8 верасьня, **НАРАДЖЭНЬНЕ СЬВ. ЯНА ХРЫСЬЦІЦЕЛЯ,** 24 чэрвеня. У сапраўднасьці, праваслаўная царква сьвяткуе толькі гэтыя тры нараджэньні.

НАРАДЖЭНЬНЕ БАГАРОДЗІЦЫ - сьвята сьвяткуецца 8 верасьня. **ПРАЧЫСТАЯ, НАЙЧЫСЬЦЕЙШАЯ.**

НАРАДЖЭНЬНЕ ХРЫСТОВАЕ - нараджэньне Госпада нашага Ісуса Хрыста, сьвята сьвяткуецца 25 сьнежня. **КАЛЯДЫ.**

НАРАДЖЭНЬНЕ ЯНА ХРЫСЬЦІЦЕЛЯ - сьвята сьвяткуецца 24 чэрвеня. **КУПАЛЬЛЕ, СЬВЯТОГА ЯНА.**

НАРУКАЎНІК - нарукаўнік пашыты з таго самага матарыялу, што і рызы, даўжынёю 4 цм. Нарукаўнікі накладаюцца на рукі паверх рукавоў падрызьніка. Ёсьць **ЛЕВЫ НАРУКАЎНІК** і **ПРАВЫ НАРУКАЎНІК.**

НАРЭЧЭНІЕ ВО ЕПІСКОПА - глядзі **НАЗНАЧЭНЬНЕ НА ЯПІСКАПА.**

НАШАЙ ЭРЫ - Н. Э.

НАЦЕЛЬНЫ КРЫЖ - малы крыжык, які вернікі носяць на целе, на грудзях.

НАШАЙ ЭРЫ - глядзі **П. Х.**

НЕАКЕСАРЫЙСКІ МЯСЦОВЫ САБОР - сабор, які адбыўся ў 315 г. і на якім прысутнічала 23 япіскапы, яны выпрацавалі й прынялі 15 правілаў.

НЕБА - глядзі **НЯБЁСЫ.**

НЕЗАЛЕЖНАЯ ЦАРКВА - адміністрацыйна незалежная, самакіруючая царква. Глядзі - **АЎТАКЕФАЛЬНАЯ ЦАРКВА.**

НЕПАМЫЛЬНАСЬЦЬ - у 1870 Першы Ватыкаянскі Сабор рыма-каталіцкай Царквы нагарадзіў рымскага папу непамыльнасьцю й зацьвердзіў, як догмат веры.

НІ КА - ініцыялы грэцкіх слоў: «Гэтым ты заваюеш». Гэтыя ініцыялы ставяцца пад ініцыялямі **ІС ХР** на проскуры.

НІКЕЙСКІ СЫМБАЛЬ ВЕРЫ - сымбаль веры «Верую...», які быў прыняты на Нікейскім Саборы ў 325 г., і прадоўжаны на Канстантынопальскім Саборы ў 381 г.

НІКЕЙСКІ ЎСЯЛЕНСКІ САБОР (325 г) - глядзі **ПЕРШЫ ЎСЯЛЕНСКІ САБОР.**

НІКЕЙСКІ ЎСЯЛЕНСКІ САБОР (783-788 гг.) - глядзі **СЁМЫ ЎСЯЛЕНСКІ САБОР.**

НІМБ (Гр.) - існы, тое самае, што і **АРЭОЛ**.

НОВЫ ЗАПАВЕТ - другая частка Сьв. Бібліі, якая складаецца з Дабравесьця, Дзеяў Апостальскіх, Апостальскіх Лістоў і Адкрыцьця (Аб'яўленьня). Усіх 27 кнігаў.

НОВЫ КАЛЯНДАР - каляндар, які быў прыняты ў 1582 г. Рыма-Каталіцкай Царквою за папы Рыгора XIII. Ён завецца яшчэ **Грыгар'янскі** Каляндар. Цяпер гэты каляндар ёсьць на 13 дзён уперадзе ад старога **Юльянскага** каляндара. Стары юльянскі каляндар быў прыняты царквою ў 325 г.

НОВЫ СТЫЛЬ - тое сама, што і **НОВЫ КАЛЯНДАР**. У царкоўнай мове, ён завецца новы стыль, у адрозьненьне ад **СТАРОГА СТЫЛЮ.**

НОРМА - устаноўлена і агульна прынята мера правілаў паводзін людзей.

Н. Э. - нашай эры, глядзі **П. Х.**

НЯБЕСНЫ ПАТРОН - сьвяты, якога выбірае сабе народ, парафія, брацтва, сястрыцтва, сям'я ды іншыя супольствы, як свайго ахоўніка.

НЯБЁСЫ - месца дасканалай сьвятасьці, дзе душы тых, што заслужылі, будуць вечна прысутнічаць у поўным зьзяньні Божага сьвятла.

НЯДЗЕЛЬНАЯ ПАЎНОЧНІЦА - паўночніца, якая служыцца толькі ў нядзелю.

НЯДЗЕЛЬНЫ АДПУСКНЫ БАГАРОДЗІЧАН - глядзі **БАГАРОДЗІЧАН** # 3.

НЯДЗЕЛЯ (Ц.-сл.) - не рабіць, непрацоўны дзень. Дзень, у які нічога ня робіцца.

НЯДЗЕЛЯ ПРАВАСЛАЎЯ - першая нядзеля Вялікага Посту, у якую ў 842 г. Сьв. Царква пастанавіла адзначаць перамогу праваслаўя над іканаборцамі.

НЯЧЫСЬЦІК - тое самае, што д'ябал. Расейскае - БЕС, ЛУКАВЫЙ.

П

ПАВЕЛІ - тое сама, што **ПАВЕЛІЦЕ.**

ПАВЕЛІЦЕ (Ц.-сл.) - загадайце, загадай. Слова, якое паходзіць ад «повеленіе», што азначае загад, прапанаваньне, даручэньне. Гэтае слова ўжываецца пры хіратоніі, рукапалажэньні.

ПАВЯЧОРНЯ - багаслужба дзённага круга, якая служыцца пасьля вячорні. Ёсьць **ВЯЛІКАЯ ПАВЯЧОРНЯ** й скарочаная **МАЛАЯ ПАВЯЧОРНЯ.**

ПАДДЫЯКАН (Гр.) - ніжэйшы дыякана прыслужнік.

ПАДДЫЯКАНСКІ СЬЦІХАР - вонкавая вопратка, якую паддыяканы апранаюць на час прыслугоўваньня пры бага-

службах. Пры гэтым паддыякан падпяразваецца на крыж доўгім поясам, пашытым з таго самага матарыялу, што й сьціхар.

ПАДНЯЦЬЦЕ КРЫЖА - сьвята, якое сьвяткуецца 14 верасьня.

ПАДРАСЬНІК - доўгае чорнае адзеньне сьвятарства, наверх якога адзяваецца раса.

ПАДРЫЗЬНІК (Ц.-сл.) - вопратка, якую ярэй альбо архірэй апранае пад рызы ці пад сакас.

ПАДСТУПНЫ - крывадушны, ня чэсны, хітры. Расейскае - ЛУКАВЫЙ.

ПАДСТУПСТВА - крывадушнасьць, хітрасьць, зманлівасьць. Расейскае - ЛУКАВСТВО.

ПАЗБАЎЛЕНЫ САНУ - сьвятар (дыякан, ярэй ці япіскап), які правініўся й царкоўным судом прызнаны вінаватым і тады саборам япіскапаў пазбаўлены сану.

ПАКАЯННЫ ПСАЛОМ - **50/51** псалом.

ПАКЛОН - ёсьць зямны паклон, да пояса й сьхіленьне галавы. Гэта робіцца для адданьня пашаны сьвятасьцям, пры ўваходзе й выхадзе са сьвятых месцаў.

ПАКЛОНЫ - вячорня, якая служыцца ўвечары ў сераду на пятым тыдні Вялікага Посту. Вячорня даўгая, бо да яе прыкладаецца Вялікі Канон Андрэя Крыцкага. Падчас гэтага багаслужэньня вернікі робяць многа паклонаў, таму ў народзе названы гэты вечар **ПАКЛОНЫ**.

ПАКУТНІК (Бел.) - асоба, што пацярпела пакуты, сьмерць за веру.

ПАКУТНІЦТВА - дзея пакутаў, якую праходзяць пакутнікі. Глядзі **МАРТЫРАЛОГ**.

ПАЛАНАМАР - асоба, якая прыслугоўвае пры багаслужбах сьвятару, тое самае, што й прыслужнік.

ПАЛІЦА - тое самае, што і **НАКАЛЕНЬНІК**.

ПАЛІЯЛЕЙ - глядзі **ПРАСЛАЎЛЕНЬНЕ # 2.**

ПАЛОМНІЦТВА - вандроўка наведваць сьвятыя месцы, каб пакланіцца сьвятым. **ПІЛЬГРЫМКА**.

ПАМАЗАНЕЦ - глядзі **ХРЫСТОС**.

ПАМІНАЛЬНАЯ КНІЖКА - кніжка у якой запісаны імёны жывых і памерлых, для памінаньня на багаслужбах.

ПАМІНАНЬНЕ (Бел.) - імённае памінаньне жывых ці памерлых падчас маленьня.

ПАМІНКІ (Бел.) - абед пасьля маленьня за памерлых. Звычайна пасьля паховінаў ці паніхіды. **ТРЫЗНА**.

ПАНАГІЯ (Гр.) - усесьвяты. Круглы альбо авальны абразок Ісуса Хрыста альбо Багародзіцы, у аздобленых металёвых рамках, які носіць япіскап на грудзях.

ПАНІХІДА (Гр.) - маленьне за памерлых.

ПАНІХІДНІК - аналой, столік, пры якім служацца паніхіды.

ПАРАСТАС - маленьне ўсяночнае пільнасьці па памерлых. **ВЯЛІКАЯ ПАНІХІДА**.

ПАРАФІЯ (Бел.) - найменшая самастойная ў кіраваньні грамадой у справах гаспадарчай адміністрацыі адзінка ў царкве. У справах рэлігійна-царкоўных на чале парафіі стаіць кіраўнічы ярэй.

ПАРАФІЯЛЬНАЯ РАДА (Бел.) - управа парафіі, выбраная парафіяльным сходам. На чале парафіяльнай рады стаіць старшыня, выбраная асоба з парафіяльнае рады. Расейскае - **ЦЕРКОВНЫЙ КОМІТЕТ**.

ПАРАФІЯЛЬНЫ СХОД - сход парафіі, які склікаецца старшынёй парафіяльнай рады ў паразуменьні з кіраўнічым парафіі, ярэем.

ПАРУЧЫЦЕЛІ - глядзі **ХРОСНЫЯ БАЦЬКІ.**

ПАСІЯ - чытаньне на павячорнях сьв. дабравесьця пра пакуты Хрыстовыя. Яны чытаюцца ў пятніцы на 1-м, 2-м, 3-м і 4-ым тыднях Вялікага Посту.

ПАСЛАНЬНЕ 1. - ліст ад япіскапа альбо ад япіскапаў.

ПАСЛАНЬНЕ 2. - ліст ад апостала ў Новым Запавеце. Лісты ад ап. Якуба, ап. Пётры, ап. Яна, ап. Юды, ап. Паўла.

ПАСЛУШНІК (Ц.-сл.) - глядзі **БРАТЧЫК 1.**

ПАСТЫРСКІ ЛІСТ - загад, архірэйскае распараджэньне на пісьме сьвятаром, парафіянам, вернікам.

ПАСХА (Габр.) - пераход, зьмяніць месца, сьвята мацы. Гэтым імём Габрэі называюць ягня - агнца, якое яны закольвалі ды елі на гэтае сьвята. Грэкі назвалі Пасхаю сьвята ўваскрасеньня Хрыстовага, **ВЯЛІКДЗЕНЬ.**

ПАСХАЛІЯ - гэтак завецца вылічэньне, паводле якога вылічаецца дзень Пасхі ды іншыя рухомыя сьвяты.

ПАСХАЛЬНЫ ТЫДЗЕНЬ - першы тыдзень пасьля Вялікадня. **ВЯЛІКОДНЫ ТЫДЗЕНЬ.**

ПАСЬВЯТА 1. - час пасьля вялікага сьвята, які трывае адзін альбо некалькі дзён ці тыдні.

ПАСЬВЯТА 2. - у значэньні **ВЫСЬВЯЧЭНЬНЕ # 2.**

ПАСЬВЯТА 3. - дзея адданасьці справе, аддаў сябе, пасьвяціўся.

ПАСЬВЯЦІЦЦА - усяцэла аддацца, ахвяравацца якой-н. справе.

ПАСЬЦІЦЬ - паўстрымацца ад скаромнае яды, ежы ў посныя дні.

ПАТРЫЯРХ (Гр.) - бацька япіскапаў. Ступен сьвятарства, найвышэйшы сярод япіскапаў. Кіраўнічы плямёнаў, сям'і.

ПАТРЫЯРХАТ - царкоўная ўстанова. Напачатку было толькі пяць патрыярхатаў; **РЫМСКІ, КАНСТАНТЫНОПАЛЬСКІ, АЛЯКСАНДРЫЙСКІ** (Ягіпець), **АНТЫЯХІЙСКІ** (Сірыя) і **ЕРУСАЛІМСКІ.** Потым паўсталі новыя патрыярхаты; **МАСКОЎСКІ** (Расея), **БЕЛГРАДСКІ** (Сэрбія), **САФІЙСКІ** (Баўгарыя), **БУКАРЭШСКІ** (Румынія), і апошня **КІЕЎСКІ** (Украіна).

ПАТРЫЯРШАЕ ПАСЛАНЬНЕ - палсланьне высланае ад Патрыярха.

ПАЎДЗЁННЫЯ ДЗЬВЕРЫ - дзьверы у іканастасе, што знаходзяцца з правага боку. Яшчэ іх завуць **ПАЎДЗЁННЫЯ ДЫЯКАНСКІЯ ДЗЬВЕРЫ.**

ПАЎДЗЁННЫЯ ДЫЯКАНСКІЯ ДЗЬВЕРЫ - глядзі **ПАЎДЗЁННЫЯ ДЗЬВЕРЫ.**

ПАЎНОЧНІЦА - служба дзённага круга, якая некалі служылася ўпоўнач. Ёсьць тры Паўночніцы; 1. **ШТАДЗЁННАЯ;** 2. **СЫБОТНЯЯ.** 3. **НЯДЗЕЛЬНАЯ.**

ПАЎНОЧНЫЯ ДЗЬВЕРЫ - дзьверы у іканастасе, што знаходзяцца зь левага боку. Яшчэ іх завуць **ПАЎНОЧНЫЯ ДЫЯКАНСКІЯ ДЗЬВЕРЫ.**

ПАЎНОЧНЫЯ ДЫЯКАНСКІЯ ДЗЬВЕРЫ - глядзі **ПАЎНОЧНЫЯ ДЗЬВЕРЫ.**

ПАХОВІНЫ - цэлы абрад пахаваньня, маленьні, якія адбываюцца над целам памерлага перад апушчэньнем яго ў зямлю, магілу.

ПАХУЧЫ - глядзі **ДУХМЯНЫ.**

ПАЦЕРКІ - глядзі **ВЕРВІЦА.**

ПАЧАТАК (Бел.) - увесь Новы Запавет, апроч **АБ'ЯЎЛЕНЬНЯ**, які чытаецца часткамі на багаслужбах, падзеліны на пачаткі. Пачаткі панумараваны. Дабравесьце паводле Мацея ад **1** да **116** пачатку; Маркі - ад **1** да **71**; Лукаша - ад **1** да **114**; Яна - ад **1** да **67** пачатку. Апостал, які ўключае Дзеі і ўсе лісты апосталаў, падзелены ад **1** да **335** пачатку. **ЗАЧАЛА**.

ПАЧЭСНЫ (Бел.) - тытул япіскапа. Расейскае - ПРЕОСВЯЩЧЭННЫ.

ПАЯСНЫ ПАКЛОН - калі асоба схіляецца да пояса ўперад.

П. Х. - час па нараджэньні Хрыста, **нашай эры. Н. Э.**

ПЕКЛА - месца, дзе грэшнікі й праклятыя ўвесь час пакутуюць пасьля сьмерці.

ПЕРШАПАКУТНІК - гэтак царква назвала архідыякана Сьцяпана, бо ён першы з усіх хрысьціяняў быў забіты, закамяняваны на сьмерць, Габрэямі за веру ў Хрыста.

ПЕРШАЯ АСОБА СЬВЯТОЙ ТРОЙЦЫ - Бог Айцец, які роўны Богу Сыну й Богу Духу Сьвятому. **БОГ АЙЦЕЦ.**

ПЕРШЫ КАНСТАНТЫНОПАЛЬСКІ ЎСЯЛЕНСКІ САБОР - глядзі **ДРУГІ ЎСЯЛЕНСКІ САБОР.**

ПЕРШЫ ЎСЯЛЕНСКІ САБОР - адбыўся ў Нікеі ў 325 г., пры Канстантынопальскім патрыярху Аляксандру, і на ім прысутнічала 318 япіскапаў, і яны выпрацавалі й прынялі 20 правілаў.

ПЕРШЫ ЧАС - глядзі **ЧАС.**

ПЕРШЫ ЯРАРХ - архірэй, які ачольвае царкву.

ПЕСЬНЯ - паэтычны твор для сьпеваў.

ПЕСЬНЯ КАНОНА - песьня канона складаецца з ірмоса, трапароў і багародзічнага.

ПІЛІПАЎКА (Бел.) - пост перад Калядамі, запускі якога адбываюцца на Піліпа 14/27 лістапада, таму і называецца **ПІЛІПАЎКА. КАЛЯДНЫ ПОСТ.**

ПІЛЬГРЫМКА - тое самае, што і **ПАЛОМНІЦТВА.**

ПЛАШЧАНІЦА (Ц.-сл.) - палатно, якім акутваецца цела памерлага для пахаваньня. У царкве плашчаніца, дзе намаляваны абраз лежачага Госпада нашага Ісуса Хрыста.

ПОКРЫВА - ёсьць два малых і адно вялікае покрывы. Малымі покрывамі накрываюцца дыскас зь сьвятым хлебам і чара зь віном. Вялікім покрывам накрываецца дыскас і чара паверх малых покрываў.

ПОПЕЧЫЦЕЛЬ - глядзі **АПЯКУН.**

ПОСАХ - кій, які сымбалізуе ўладу ігумена альбо архімандрыта над манахамі ў манастыры.

ПОСНАЯ ТРЫОДЗЬ - кніга, якая месьціць у сабе посныя багаслужбы, пачынаючы ад нядзелі Мытніка й Хварысея да сыботы перад Вялікаднем уключна.

ПОСНЫ ДЗЕНЬ - дзень, у які вернікі ўстрымоўваюцца есьці скаромную ежу, яду.

ПОСТ - царквою прызначаныя дні альбо тыдні, у якія вернікі маюць паўстрымацца ад скаромнае ежы, яды.

ПОЯС - пояс ёсьць часткаю багаслужбовага адзеньня.

ПОЯС 1. - даўгі пояс, шырыні каля 8 цм, якім дыякан і паддыякан накрыж праз плячо апяразваюцца на багаслужбах. Пояс пашыты з таго самага матарыялу, што і сьціхар. **АРАР.**

ПОЯС 2. - кароткі пояс, шырыні каля 8 цм, якім ярэй і архіярэй апяразваюцца ў поясе на багаслужбах.

ПРАБАЧЭНЬНЕ ГРАХОЎ - тое самае, што **ВЫБАЧЭНЬНЕ ГРАХОЎ.**

ПРАВА (Бел.) - абавязковыя для ўсіх нормы, устаноўлены вышэйшай уладай краіны ці царквы, якія маюць найвышэйшую юрыдычную ўладу, сілу. **ЗАКОН.**

ПРАВАДАЎСТВА (Бел.) - савакупнасьць прававых норм, якія рэгулююць рэлігійныя адносіны ў цэлым альбо адну галіну царкоўных адносін. **ЗАКАНАДАЎСТВА.**

ПРАВАДНАЯ НЯДЗЕЛЯ - нядзеля пасьля Вялікадня, Нядзеля Тамаша. У гэтую нядзелю, некаторыя парафіі ходзяць на могільнікі й моляцца над магіламі за памерлых. **ПРОВАДЫ.**

ПРАВАСЛАЎНАЯ ХРЫСТОВАЯ ЦАРКВА - царква, якая была заснавана Самім Госпадам нашым Ісусам Хрыстом.

ПРАВАСЛАЎНАЯ ЦАРКВА - царква, якая вучыць праўдзівую, правільную праваслаўную веру

ПРАВАСЛАЎНЫ - асоба, якая вызнае й моцна верыць у праўдзівую Хрыстовую навуку так, як яе падае нам і навучае нас Сьвятая Праваслаўная Хрыстовая Царква.

ПРАВАСЛАЎНЫ АЙЦЕЦ - глядзі **АЙЦЕЦ ПРАВАСЛАЎНЫ.**

ПРАВАСЛАЎНЫ КРЫЖ - ня гледзячы на хорму крыжа, які народы маюць, але праваслаўны крыж заўсёды мае ўкрыжаванага Ісуса Хрыста, у якога стопы ног адна пры адной і прыбіты да крыжа кожна асобна цьвякам. Рыма-каталіцкі крыж мае ўкрыжаванага Ісуса, у якога стопы ног заложаны адна на адну і прыбіты адным цьвяком.

ПРАВАСЛАЎНЫ СЫМБАЛЬ ВЕРЫ - глядзі **СЫМБАЛЬ ВЕРЫ.**

ПРАВЕДНІК - асоба, якая жыве належна бязгрэшным сьвятым жыцьцём прад Богам.

ПРАВЕРШЧЫК - япіскапам назначана асоба , якая мае праверяць праўдзівую навуку веры й маралі ў кніжцы ці іншым пісаньні, перад тым, як мае ісьці да друку.

ПРАВІЛА - забавязваючы ўзор, норма, паводле якога праводзяцца справы.

ПРАВЫ КЛІРАС - у сьвятынях, дзе няма хораў, месца для сьпевакоў, дык тут знаходзіцца хор, які сьпявае на літургіі.

ПРАВЫ НАРУКАЎНІК - нарукаўнік, які накладаецца на правую руку. Глядзі **НАРУКАЎНІК.**

ПРАДБАЧАНЬНЕ - тое самае, што й **ПРОМЫСЕЛ.**

ПРАДСЬВЯТА (Бел.) - дзень ці дні перад сьвятамі Госпадавымі ці Багародзічнымі. У гэтыя дні сьпяваюцца вершы, што адзначаюць надыходзячае сьвата.

ПРАЗАЛІТ - прыхадзень, зайшлы чалавек, чужынца.

ПРАКІМЕН (Гр.) - пастаўлены наперад. Сказ узяты з псалмоў, прагалошваны перад чытаньнем апостала, а часам перад дабравесьцем і парэміямі.

ПРАПАВЕДНІК - тое сама, што і **КАЗАНЬНІК.**

ПРАРОК - асоба, што па натхненьню Сьвятога Духа прадсказвае будучыню, а пераважна пра Ісуса Хрыста.

ПРАСКАМІДЫЯ (Гр.) - прынясеньне. Першая частка сьв. літургіі, на якой рыхтуецца агнец.

ПРАСЛАЎЛЕНЬНЕ 1. - праслаўленьне Госпада Ісуса Хрыста й Багародзіцы, якое сьпяваецца на ютрані на сьвятах перад дабравесьцем і на дзявятай песьні канона.

ПРАСЛАЎЛЕНЬНЕ 2. - праслаўленьне, песьня на ютрані, што сьпяваецца пасьля канона. Выбраныя вершы з 134/135 і 135/136 псальмоў.

ПРАСТОЛ 1. - стол, аналой, які стаіць пасярэдзіне алтара, пры якім служыцца Сьв. Літургія і на якім знаходзіцца ахвярасховішча, Сьв. Дабравесьць і Сьв. Антымінс.

ПРАСТОЛ 2. - у царкоўна-славянскай мове азначае трон. Трон Госпада нашага Ісуса Хрыста, бо на ім знаходзіцца Сам Госпад наш Ісус Хрыстос. **ТРОН.**

ПРАСЬВІЦЕР (Гр.) - па сану старэйшы сьвятар.

ПРАТАДЫЯКАН - глядзі **АРХІДЫЯКАН.**

ПРАТАПРАСВІЦЕР - старэйшы па сану за прасьвіцера ярэй.

ПРАТАЯРЭЙ (Гр.) - сан вышэйшы за ярэя.

ПРАЎДЗІВЫ - у адносінах да навукі Хрыстовай. Глядзі **ВЕРНЫ.**

ПРАЎНАЯ ЦАРКВА - царква, якую ачольвае ярархія, што мае апостальскае пераемства й вызнана ўсімі праўнымі Цэрквамі. Бывае, што не адразу праўныя цэрквы вызнаюцца іншымі цэрквамі. Прыкладна - Расейская Маскоўская Царква была вызнана праўнай царквою пасьля 140 гадоў ад свайго агалошаньня самастойнай (5 сьнежня 1448 - 10 студзеня 1589).

ПРАЎНЫ - прыметнік, які вызначае праўнасьць, легальнасьць што- альбо чаго-небудзь. **КАНАНІЧНЫ.**

ПРАЎНЫ ЯПІСКАП - япіскап, які мае бесьперарыўную хіратонію ад сьвятых апосталаў.

ПРАЧЫСТАЯ - глядзі **НАРАДЖЭНЬНЕ БАГАРОДЗІЦЫ.**

ПРОВАДЫ - глядзі **ПРАВАДНАЯ НЯДЗЕЛЯ.**

ПРОМЫСЕЛ БОЖЫ - апекаваньне, нагляд, утрыманьне. **ПРАДБАЧАНЬНЕ**

ПРОПАВЕДЗЬ - глядзі **КАЗАНЬ.**

ПРОСКУРА - хлеб для рыхтаваньня Сьв. Агнца на праскамідыі.

ПРОСКУРКА - тое самае, што **ПРОСКУРА.**

ПРОСЬБА - тое самае, што **МАЛІТВА.**

ПРЫКАЗІ - кніга Прыказяў Саламонавых Старога Запавету, Сьв. Бібліі. Апавяданьне пра падзеі, што адбыліся, але ў форме апавяданьня, як прыклад павучаньня. **ПРЫПОВЕСЬЦІ.**

ПРЫКЛАНІЦЬ ГАЛАВУ - тое самае, што **СЬХІЛІЦЬ ГАЛАВУ.**

ПРЫНЯСЕНЬНЕ - глядзі **АХВЯРАВАНЬНЕ.**

ПРЫПОВЕСЬЦІ - глядзі **ПРЫКАЗІ.**

ПРЫПОВЕСЬЦЬ - апавяданьне пра падзеі, што адбыліся, але ў форме апавяданьня, як прыклад навукі.

ПРЫРАЧЭНЬНЕ - глядзі **ПРЫСЯГА.**

ПРЫСЛУЖНІК - мужчынскага роду асоба, якая памагае ярэю пры багаслужбах; падае кадзіла, носіць сьвечку, падае ваду ў свой час.

ПРЫСЛУЖНІЦКІ СЬЦІХАР - тое самае, што й паддыяканскі сьціхар. Прыслужнікі не надзяваюць пояса.

ПРЫСЯГА - прысяга, што бярэцца ад кожнага дыякана, ярэя і япіскапа пры рукапалажэньні іх, што яны будуць сумленна выконваць свой сьвятарскі абавязак ды будуць пільна датрымоўвацца царкоўных правілаў. **ПРЫРАЧЭНЬНЕ.**

ПРЫТВОР - сенцы, што знаходзяцца пры ўваходзе з захаду ў сьвятыню.

ПРЫЧАСЬНІК 1 - выбраны верш з псальма, які сьпяваецца падчас прычашчаньня сьвятарства і вернікаў.

ПРЫЧАСЬНІК 2 - той, хто прыймае (прычашчаецца) сьвятое цела й кроў Госпада нашага Ісуса Хрыста.

ПРЫЧАСЬНІЦА - адпаведнік жаночага роду да **ПРЫЧАСЬНІК 2.**

ПРЫЧАСЬЦЕ - глядзі **СЬВЯТОЕ ПРЫЧАСЬЦЕ.**

ПРЫЧАСЬЦЕ ХВОРЫХ - асаблівы абрад прычашчаньня хворых удома і ў шпіталях.

ПСАЛОМ (Габр.) - габрэйскае слова азначае **ПЕСЬНЯ.**

ПСАЛОМШЧЫК - сьпявар, асоба, якая некалі сьпявала толькі псальмы, а цяпер зьяўляецца дзяком і кіраўнічым хору. **ДЗЯК.**

ПСАЛТЫР (Габр.) - кніга песьняў (псальмоў) Старога Запавету.

ПУСТЭЛЬНІК - асоба, якая адышла ад гэтага сьвету на асаматнёнае жыцьцё ціцьшыні й малітвы.

ПЯТЫ ЎСЯЛЕНСКІ САБОР - адбыўся ў Канстантынопалі, у 553 г., пры Канстантынопальскім Патрыярху Міна і на ім прысуынічала 165 япіскапаў. Сабор ніякіх правілаў не прыняў, а толькі зацьвердзіў (Халдакійскі) **ЧАЦЬВЕРТЫ ЎСЯЛЕНСКІ САБОР.**

ПЯЦІДЗЯСЯТНІЦА - глядзі **СЁМУХА.**

ПЯЧАТКА 1 - пячатка, што прыстаўляецца да дакуманту на паперы.

ПЯЧАТКА 2 - пячатка, што выціскаецца на проскурцы зьверху зь літарамі **IC XP HI KA.**

ПЯЧАТКА 3 - знак крыжа зроблены архірэем ці ярэем рукою пры дабраславеньні.

ПЯЧАТКА 4. - знак крыжа, які вернікі кладуць на сябе тады, як хрысьцяцца.

ПЯЧАЦЬ - глядзі **ПЯЧАТКА.**

Р

РАДА БАПЦ - галоўная управа Беларускае Аўтакефальнае Праваслаўнае Царквы, якая выбіраецца на Саборы БАПЦ.

РАДНЫ РАДЫ БАПЦ - асоба выбраная ў Раду БАПЦ і зьяўляецца сябрам Рады БАПЦ.

РАДНЫ ПАРАФІЯЛЬНАЙ РАДЫ - асоба выбраная ў Парафіяльную Раду й зьяўляецца сябрам Парафіяльный Рады.

РАЗРАШЭНЬНЕ - глядзі **ВЫБАЧЭНЬНЕ ГРАХОЎ.**

РАЗЬДЗЕЛ - галоўны падзел адной кніжкі Бібліі на разьдзелы.

РАЙ - месца, дзе першыя людзі Адам і Эва жылі. Месца шчасьлівага й радаснага жыцьця ў прысутнасьці Божага зьзяньня, дзе душы ўсіх справядлівых знаходзяцца.

РАЙСКІЯ ДЗЬВЕРЫ - дзьверы, якія знаходзяцца пасярэдзіне іканастаса і якія адчыняюцца ў часе багаслужбы. Праз райскія дзьверы маюць права ўваходзіць і выходзіць толькі сьвятарства, а некалі й каралі, таму яны, яшчэ завуцца **ЦАРСКІЯ ДЗЬВЕРЫ** (Расея), **КАРАЛЕЎСКІЯ ДЗЬВЕРЫ.**

РАКА (Л.) - arca, скрыня, дамавіна, труна у якой перахоўваюцца мошчы сьвятых.

РАНЕЙ АСЬВЯЧАНАЯ АХВЯРА - глядзі **РАНЕЙ АСЬВЯЧАНЫ АГНЕЦ.**

РАНЕЙ АСЬВЯЧАНЫ АГНЕЦ - раней нарыхтаваны і асьвячаны на літургіі Яна Залатавуснага альбо Васіля

Валікага для Літургіі Раней Асьвячанай Ахвяры Рыгора Дваяслова.

РАПІДА (Гр.) - глядзі **ВЕЕР.**

РАСА (Ц.-сл.) - даўгое чорнае адзеньне, якое апранае сьвятарства паверх падрасьніка.

РАСПАРАДЖЭНЬНЕ - тое самае, што **ЗАГАД.**

РАТАЎНІК - адносіцца да Госпада Ісуса Хрыста. **ЗБАЎЦА, ВЫЗВАЛІЦЕЛЬ.**

РАТУНАК - звальненьне душы з грэху і быць прысутны й вечна аглядаць славу Божую на небе. **ВЫЗВАЛЕНЬНЕ, ЗБАЎЛЕНЬНЕ, ЗВАЛЬНЕНЬНЕ.**

РОЎНАЯАПОСТАЛУ - асоба жаночага роду у адносінах да **РОЎНЫАПОСТАЛУ.**

РОЎНЫАПОСТАЛУ - тытул сьвятога, якому даецца за наверненьне многіх на праваслаўную веру сваей працай і прыкладным сваім жыцьцём.

РОЎНААПОСТАЛЬНЫ - тое, што аносіцца да **РОЎНЫАПОСТАЛУ.**

РУКАПАЛАЖЭНЬНЕ - рукапалажэньне ёсьць адно зь сямі Таінства. Абрад рукапалажэньня ў сан дыякана, ярэя, япіскапа. У сан дыякана і ярэя рукапалагае адзін япіскап. У сан япіскапа рукапалагаюць тры альбо болей япіскапаў. **ХІРАТОНІЯ, ВЫСЬВЯЧЭНЬНЕ # 1.**

РУХОМЫЯ СЬВЯТЫ - сьвяты, якія ня маюць за сабой даты, вызначанага дня, а залежныя ад Вялікадня.

РЫЗА - верхняе адзеньне, якое ярэй апранае на багаслужбы. **ФЕЛОН.**

РЫЗЬНІЦА - пакой пры алтары, дзе перахоўваюцца рызы.

РЫМА-КАТАЛІЦКАЯ ЦАРКВА - царква латынскага абраду, якая самавольна адарвалася ад Праваслаўнай

Царквы і якая вызнае неправаслаўны догмат філіокве й непамыльнасьць папы рымскага.

РЫМА-КАТАЛІЦКІ КРЫЖ - на якім укрыжаваньне Ісуса Хрыста паказана заложаныя стопы адна на адну й прыбіты адным цьвякам.

РЫМСКІ ПАПА - архірэй, які ачольвае Рыма-Каталіцкую Царкву. **РЫМСКІ ПАТРЫЯРХ.**

РЫМСКІ ПАТРЫЯРХ - глядзі **РЫМСКІ ПАПА.**

РЭЦЫТАЦЫЯ - напоў сьпяванае чытаньне, як апостала, дабравесьці ці парэміі.

С

САБОР (Ц.-сл.) - сход, збор людзей.

САБОРНАЕ ПАСЛАНЬНЕ - архіпастырскі ліст падпісаны многімі япіскапамі. **САБОРНЫ ЛІСТ.**

САБОРНЫ ЛІСТ - глядзі **САБОРНАЕ ПАСЛАНЬНЕ.**

САБОР ЯПІСКАПАЎ - глядзі **НАРАДА ЯПІСКАПАЎ.**

САКОС - сакос, верхняе адзеньне, якое архірэй апранае на багаслужбы.

САЛЕЯ - на дзьве ці тры ступенькі падвышэньне на два ці тры метры шырынёй перад іканастасам.

САМАВІТЫ - паважны, салідны; поўны хараства, прыгожасьці, самабытнасьці. **ВЫСАКАРОДНЫ, ШЛЯХОТНЫ.**

САМАСТОЙНАЯ ЦАРКВА - глядзі **АЎТАКЕФАЛЬНАЯ ЦАРКВА.**

САН (Тат.) - азначае паважаны, ступень пашаны, ступен улады.

САРДАКІЙСКІ МЯСЦОВЫ САБОР - адбыўся ў Сардакіі ў 347 г., і на ім прысутнічала 376 япіскапаў, і яны выпрацавалі й прынялі 20 првілаў.

СЕДМІЧНЫ КРУГ БАГАСЛУЖБАЎ - глядзі **ТЫДНЁВЫ КРУГ БАГАСЛУЖБАЎ.**

СЕМІНАРЫЯ - сярэдняя адукацыйная інстытуцыя навучаньня багаведы. **ДЫХОЎНАЯ СЕМІНАРЫЯ.**

СЁМУХА - сьвята Сьвятой Тройцы, якое сьвяткуецца пяцьдзясятага дня пасьля Валікадня і яно належыць да рухомых сьвятаў. **ПЯЦІДЗЯСЯТНІЦА, СЬВЯТАЯ ТРОЙЦА.**

СЁМЫ ЎСЯЛЕНСКІ САБОР - адбыўся ў Нікеі ў 783-788 гг., і на ім прысутнічала 367 япіскапаў. Спачатку было 350 япіс-капаў, а потым далучылася яшчэ 17 былых іканаборцаў, яны выпрацавалі й прынялі 22 правілы.

СКАРОМНАЯ ЕЖА - ежа, яда, якая царквою недазволена есьці ў посныя дні. Да скаромнай ежы належаць; мяса, мясныя вырабы, малако, малочныя вырабы, яйкі. **СКАРОМНАЯ ЯДА.**

СКАРОМНАЯ ЯДА - глядзі **СКАРОМНАЯ ЕЖА.**

СКІФ - малога разьмеру манастыр, які падлягае большаму манастыру, філія.

СКРЫЖАЛІ 1 - дзьве каменныя дошкі, на якіх выпісаны дзесяць Божых запаветаў, і дадзеныя Богам Майсею на гары Сынай.

СКРЫЖАЛІ 2 - скрыжалямі называюцца дзьве квадратныя аксамітныя нашыўкі сьпераду пад шыяй на архірэйскай і архімандрыцкай маньціі.

СКУФІЯ - шапка, падобная на капіцу ці стага, і яна япіскапам надаецца, як нагарода, ярэю.

СЛОВА - сьвяты дабравесьнік апостал Ян кажа: «На пачатку было Слова, і Слова было з Богам, і Слова было Бог». Тут сьв. апостал мае на меце другую асобу Сьвятой Тройцы «Бога Сына», Госпада нашага Ісуса Хрыста. Слова - Сын Божы, Ісус Хрыстос.

СЛУЖБОЎНІК - кніга, у якой зьмешчаны ўсе багаслужбы дзённага круга, для сьвяшчэннаслужыцелей.

СПАВЕДНІК 1 - сьвятар, які спавядае, слухае вернікаў тых, хто спавядаецца.

СПАВЕДНІК 2 - асоба, якая спавядаецца.

СПАГАДЛІВЫ - глядзі **ДОБРЫ.**

СПОВЕДЗЬ - споведзь адно зь сямі Сьв. Таінстваў. Пабожнае выяўленьне грахоў, прызнацца да свае віны. **КАЯНЬНЕ.**

СТАРАСТА - выбраная агульным сходам парафіі альбо назначана кіраўнічым парафіі сьвецкая асоба, залежна ад прынятага звычаю парафіяй, і гэтая асоба даглядае за сьвятыняй, каб было чыста, былі сьвечкі і калі трэба заступае прыслужніка сьвятару пры багаслужбах.

СТАРШЫНЯ - выбраная парафіяльнай радай асоба, якая ачольвае Парафіяльную Раду ў парафіі. — Недаход 2

СТАРЫ ЗАПАВЕТ - першая частка біблії, якая пачынаецца кнігай **Быцьцё** й канчаецца кнігай **Малаха**. Усіх ёсьць 39 кнігаў праўных.

СТАРЫ КАЛЯНДАР - стары каляндар альбо юльянскі каляндар быў уведзены да ўжытку за кесара Юліюса. А царквою прыняты ў 425 г.Праваслаўныя цэрквы Грэцкая й Фінская перайшлі на новы каляндар. А ўсе іншыя праваслаўныя цэрквы засталіся пры старым каляндару. **СТАРЫ СТЫЛЬ.**

СТАРЫ СТЫЛЬ - у царкоўнай мове гэтак завецца стары каляндар.

СТАЎРАПІГІЯ 1 (Гр.) - стаўленьне крыжа на месца, дзе мае быць сьвяты прастол.

СТАЎРАПІГІЯ 2 - азначае манастыр, які падуладны Першаму Ярарху ці самаму Патрыярху.

СТАЎРАПІГІЯЛЬНЫ - падуладны царкоўнай уладзе, незалежны ад япархіяльнага кіруючага япіскапа.

СУСЬВЕТНЫ - усёабыймаючы, усяленскі. Гэта азначае, што праваслаўная царква ёсьць усяленская ўсёабыймаючая царква Хрыстовая на ўвесь час, усім людзям на вякі вечныя. **МАРАПЛАЎ РАТУНКУ, УСЯЛЕНСКІ.**

СЫБОТНЯЯ ПАЎНОЧНІЦА - паўночніца, якая служыцца толькі ў сыботу.

СЫМБАЛЬ (Гр.) - знак, сьпіс знакаў. Вылажэньне, догмату веры. **СЫМБАЛЬ ВЕРЫ.**

СЫМБАЛЬ ВЕРЫ - глядзі **СЫМБАЛЬ.**

СЫЁН 1 (Габр.) - гара ў Палястыне, на якой Майсей атрымаў ад Бога скрыжалі дзесяць запаветаў (прыказаньняў). На гэтай гары была маемасьць караля Давіда.

СЫЁН 2 - глядзі **ГАРМОН.**

СЫН БОЖЫ - другая асоба Сьвятой Тройцы, роўны Богу Айцу і Богу Духу Сьвятому.

СЫНОД (Гр.) - сходка, сустрэча, зборка.

СЬВЕТЛЫ ТЫДЗЕНЬ - тыдзень, што адразу пасьля Вялікадня, і служацца ўсе службы вялікодныя праз увесь тыдзень. **ВЯЛІКОДНЫ ТЫДЗЕНЬ.**

СЬВЕЦКІ ШЛЮБ - шлюб, які выкананы сьвецкай асобай, назначанай сьвецкай уладай.

СЬВЕЧКІ - сьвечкі ставяцца у алтары й перад сьвятымі абразамі. Сьвечкі сымбалізуюць глыбокую пашану да Ратаўніка нашага, Божай Маці альбо сьвятога. Сьвечкі у алтары на сямісьвечніку за прастолам сымбалізуюць Самога Хрыста, Сьвятло Сьвету. Набажныя вернікі дабраахвотна закупляюць сьвечкі на сямісьвечнік, як ахвяру Самому Госпаду Ісусу Хрысту.

СЬВЯТАРСТВА 1 - адно зь сямі Тайнст, хіратонія.

СЬВЯТАРСТВА 2 - зборны назоў рукапалажаных (васьвячаных) асоб (япіскапы, ярэі, дыяканы), у адрозьненьне ад сьвецкіх людзей.

СЬВЯТАТАЦТВА (Ц.-сл.) - кража сьвятых рэчаў, прызначаных служыць багаслужбы.

СЬВЯТАЯ ВАДА - асьвячаная ярэем ці архірэем вада, якая вернікамі ўжываецца да піцьця й дабраслаўленьня асоб альбо рэчаў.

СЬВЯТАЯ ЕЎХАРЫСТЫЯ - тое самае, што **ЕЎХАРЫСТЫЯ.**

СЬВЯТАЯ ЛІТУРГІЯ РАНЕЙ АСЬВЯЧАНАЙ АХВЯРЫ - літургія сьвятога айца Рыгора Дваяслова. Яна служыцца ў посныя дні, калі не дазволена служыць іншыя літургіі і яна пачынаецца вячорняй.

СЬВЯТАЯ ЛІТУРГІЯ СЬВЯТОГА АЙЦА НАШАГА ВАСІЛЯ ВЯЛІКАГА - Архіяпіскапа Кесарыі Кападакійскай. Яна служыцца дзесяць разы на год.

СЬВЯТАЯ ЛІТУРГІЯ СЬВЯТОГА АЙЦА НАШАГА ЯКУБА - сьвятая літургія сьв. ап. Якуба служыцца дваццаць трэцяга кастрычніка ў дзень яго ўспаміну, але толькі Ерусалімскай, Кіпрскай ды яшчэ некаторымі Цэрквамі.

СЬВЯТАЯ ЛІТУРГІЯ СЬВЯТОГА АЙЦА НАШАГА ЯНА ЗАЛАТАВУСНАГА - літургія сьвятога Яна Залавуснага служыцца ўва ўсе дні, праз увесь год, у якія не прызначана служыць іншыя літургіі.

СЬВЯТАЯ ТРОЙЦА - Бог у трох асобах, роўных у Сабе; Бог Айцец, Бог Сын, Бог Дух Сьвяты.

СЬВЯТОГА ЯНА - глядзі **НАРАДЖЭНЬНЕ ЯНА ХРЫСЬЦІЦЕЛЯ.**

СЬВЯТОЕ ПІСЬМО - глядзі **БІБЛІЯ.**

СЬВЯТОЕ ПРЫЧАСЬЦЕ Таінства Еўхарыстыі. У часе сьв. літургіі, калі ярэй ці архірэй пасьля малітвы за спасланьне Сьвятога Духа на сьв. хлеб і віно кажа: «І ствары хлеб гэты каштоўным целам Хрыста Твайго» і «А што ў чары гэтай каштоўнай крывёй Хрыста Твайго», сьв. хлеб і віно ператвараецца ў праўдзівае Цела й Кроў Госпада нашага Ісуса Хрыста.

СЬВЯТОЙ ПРАМУДРАСЬЦІ МЯСЦОВЫ САБОР - адбыўся ў Канстантынопалі ў сьвятыні Сьв. Прамудрасьці (Сафіі) у 878 г., пры Канстантынопальскім Патрыярху Фоцію, і на ім прысутнічала 383 япіскапы, яны выпрацавалі й прынялі 3 правілы.

СЬВЯТОЧНАЯ МІНЕЯ - кніга, якая месьціць у сабе ўзоры багаслужбы выбраным сьвятам.

СЬВЯТЫ - азначае блішчэць, зьзяць. Імя Божае.

СЬВЯТЫ АБРАЗ - малюнак прызнанай царквою сьвятой асобы. **ІКОНА.**

СЬВЯТЫ ДУХ - трэцяя асоба Сьвятой Тройцы, роўная Айцу і Сыну.

СЬВЯТЫ СЫНОД - рада япіскапаў, управа сабору япіскапаў.

СЬВЯТЫНЯ (Бел.) - будынак для маленьняў, багаслужбаў.

СЬВЯТЫХ АЙЦОЎ ПРАВІЛЫ - глядзі **ПРАВІЛЫ СЬВЯТЫХ АЙЦОЎ.**

СЬВЯЦІЛЕН - сьціхіра, якая чытаецца на ютрані ў канцы канона. У даўніну стараліся так, каб прыходзілася пачынаць чытаць яго на сьвітанку. Ад гэтага і завецца ён сьвяцілен, ад слова сьвятло.

СЬВЯЦІЦЕЛЬ (Ц.-сл.) - япіскап. Пераважна адносіцца да паважанага вернікамі ў пажылых гадох япіскапа.

СЬВЯШЧЭННАСЛУЖЫЦЕЛЬ (Ц.-сл.) - асоба, ярэй, япіскап, якая мае права служыць багаслыжбу. Дыякан ня ёсьць сьвяшчэннаслужыцелем, а толькі памочнік ярэю ці архірэю.

СЬМЕРЦЬ - зьява, калі душа чалавека адлучаецца ад цела. Душа, як несмяротная, застаецца надалей жывой і знахо-дзіцца ў небе, а цела застаецца пахаванае ў зямлю да часу яго ўваскрасеньня, ажыўленьня.

СЬПЕЎ - норма пры тонацыі сьпеву (мелёдыі, тону). Ёсьць восем сьпеваў трапароў, сьціхіраў, канонаў.

СЬХІЗМА - падзел, адступніцтва ад праваслаўнай веры.

СЬХІЗМАТЫК - сьхізматыкам ёсьць той, хто адступіўся ад праўдзівай праваслаўнай веры. **АДСТУПНІК, АПОСТАТА.**

СЬХІЛЕНЬНЕ ГАЛАВЫ - дзея прыкланіць галаву.

СЬХІЛІЦЬ ГАЛАВУ - глядзі **ПРЫКЛАНІЦЬ ГАЛАВУ.**

СЬХІМАНАХ (Ц.-сл.) - манах, які адыйшоў ад гэтага сьвету й праводзіць сваё жыцьцё ў маўклівасьці й малітве. **СЬХІМНІХ.**

СЬХІМНІХ - глядзі **СЬХІМАНАХ.**

СЬЦІХАР - верхняе адзеньне, якое апранаюць служачыя на багаслужбы дыяканы, прыслужнікі.

СЬЦІХІРА (Гр.) - грэцкае слова, якое азначае: «Тое, што напісана вершамі», вершаваньне. У царкоўным ужытку пад сьціхірамі разумеюцца песьні, якія па зьместу прытарнаваныя да сьвята ці сьвятога, што сьвяткуецца.

СЯДАЛЕН - сьціхіра, у часе чытаньня яе манахам можна сядзець.

СЯМІСЬВЕЧНІК - пасьвечнік, які мае сем гнёздаў для сьвечак і стаіць за прастолам, а за ім стаіць запрастольны крыж.

СЯРДЭЧНЫ - глядзі **ДОБРЫ**.

Т

ТАІНСТВА - у праваслаўнай царкве ёсьць сем таінстваў: Хрост, Мірапамазаньне, Споведзь, Прычасьце, Сьвятарства, Шлюб і Алеепамазаньне.

ТАЙНАЯ ВЯЧЭРА - вячэра, якую Госпад наш Ісус Хрыстос меў са Сваімі вучнямі і апосталамі ў верхнім пакоі у Ерусаліме ў чацьвер ўвечары перад Сваім укрыжаваньнем.

ТВАРЭНЬНЕ - Божая дзея, Бог стварыў сьвет зь нічога.

ТРАДЫЦЫЯ - выпрабаваныя здавен часоў і засвоены й прызнаны царквою, як правілы, звычаі, нормы паводзін, пагляды, якія пераходзяць з даўных часоў да нашых.

ТРАПАР (Гр.) - кароткая песьня, якая перадае зьмест сьвята.

ТРОН - крэсла, катэдра. **АРХІРЭЙСКІ ТРОН, ПРАСТОЛ.**

ТРУЛЬСКІ ЎСЯЛЕНСКІ САБОР - глядзі **ШОСТЫ ЎСЯЛЕЧСКІ САБОР.**

ТРУНА - скрыня зь векам, у якую кладуць целы памерлых для пахаваньня. **ДАМАВІНА.**

ТРЫЗНА (Ц.-сл.) - глядзі **ПАМІНКІ.**

ТРЫКІРЫ (Гр.) - глядзі **ТРЫСЬВЕЧНІК.**

ТРЫОДЗЬ (Гр.) - песьня, трыпесьнік, гэтак называецца кніга, у якой зьмешчаны з трох песьняў канон. Гэтая кніга дзеліцца на дзьве часьці: **ПОСНАЯ ТРЫОДЗЬ й ЦЬВЯТНАЯ ТРЫОДЗЬ.**

ТРЫПОД (Гр.) - трыножнік, стол, які мае тры ножкі, і на якім пагане прыносілі ахвяру сваім багам.

ТРЫСЬВЕЧНІК - падсьвечнік са трыма сьвечкамі, якім разам з двусьвечнікам архірэй дабраславіць вернікаў. **ТРЫКІРЫ.**

ТРЫСЬВЯЦЬЦЕ - гэтак называецца малітва «Сьвяты Божа, Сьвяты Моцны, Сьвяты Несьмяротны, памілуй нас», таму, што яна амаль за кожным разам паўтараецца тройчы.

ТРЭБНІК - кніжка, якая месьціць у сабе маленьні трэбаў.

ТРЭБЫ - усе маленьні, пры якіх выконваюцца царкоўныя абрады, апрача службаў дзённага круга.

ТРЭЦІ ЎСЯЛЕНСКІ САБОР - адбыўся у Афесі ў 431 г., і на ім прысутнічала 200 япіскапаў, яны выпрацавалі й прынялі 8 правілаў.

ТРЭЦІ ЧАС - глядзі **ЧАС.**

ТРЭЦЯЯ АСОБА СЬВЯТОЙ ТРОЙЦЫ - Бог Дух Сьвяты роўны Богу Айцу й Богу Сыну.

ТЫДЗЕНЬ ПАКУТАЎ ХРЫСТОВЫХ - тыдзень ад Вербнай Нядзелі да Вялікадня.

ТЫДНЁВЫ КРУГ БАГАСЛУЖБАЎ - багаслужбы, які пачынаюцца ў панядзелак і канчаюцца ў нядзелю. **СЕДМІЧНЫ КРУГ БАГАСЛУЖБАЎ.**

ТЫПІКОН (Гр.) - тое самае, што **УЗОР.**

ТЭАЛЁГІЯ (Гр.) - тое самае, што **БАГАВЕДА.**

ТЭТРАПОД (Гр.) - столік, які мае чатыры ножкі.

У

УВАСКРАСЕНЬНЕ (Ц.-сл.) - ажыўленьне памерлага. Паўстаньне зь мёртвых Хрыста.

УВАСКРОС - азначае, што быў памерлы і **АЖЫЎ.**

УВАХОД ГОСПАДА НАШАГА ІСУСА ХРЫСТА У ЕРУСАЛІМ - тое самае, што **ВЕРБНІЦА.**

УВАЦАРКОЎЛЕНЬНЕ - глядзі **УВОДЗІНЫ.**

УВЕСЬ ЧАС ДЗЕВА - гэтак называецца Багародзіца, бо Яна й пасьля нараджэньня Бога Слова засталася непарушанай.

УВОДЗІНЫ - пасьля народзін дзіцяці й звычайна пасьля хросту, маці прыносіць дзіця ў сьвятыню для ўвацаркоўленьня. Маці прыходзіць зь дзяцём у сьвятыню перад пачаткам Сьв. Літургіі. Ярэй выконвае абрад уводзін і пасьля гэтага абраду маці мае права быць прысутнай на багаслужбе Сьв. Літургіі й прычасьціць дзіця.

УВЯДЗЕНЬНЕ НАЙСЬВЯЦЕЙШАЙ ДЗЕВЫ МАРЫІ Ў СЬВЯТЫНЮ - сьвята, якое сьвяткуецца 21 лістапада. **УВЯДЗЕНЬНЕ.**

УВЯДЗЕНЬНЕ - тое самае, што **ЎВЯДЗЕНЬНЕ НАЙСЬВАЦЕЙШАЙ ДЗЕВЫ МАРЫІ Ў СЬВЯТЫНЮ.**

УГОДНІК (Ц.-сл.) - заслужаны ў Бога вернік. Ступень сьвятасьці.

УЗОР - парадак, схема, паводле якога выконваюцца багаслужбы й трэбы. **УСТАЎ, ТЫПІКОН.**

УЗЬНЯСЕНЬНЕ - глядзі **ЎШЭСЬЦЕ.**

УЛАДАР - гаспадар, уласьнік, пан, кароль. Адносіцца да Бога.

УЛАДАРКА - гаспадыня, уласьніца, пані, каралева. Адносіцца да Багародзіцы.

УЛАДЫКА - гаспадар. Адносіцца да япіскапа.

УСТАЎ - тое самае, што **ЎЗОР.**

УСХОДНІ АБРАД - глядзі **БІЗАНТЫЙСКІ АБРАД.**

УСЬПЕНЬНЕ - сьвята, якое сьвяткуецца 15 жніўня. **ПЕРШАЯ ГАСПАЖА, УСЬПЕНЬНЕ БАГАРОДЗІЦЫ.**

УСЯЛЕНСКІ - глядзі **СУСЬВЕТНЫ.**

УСЯЛЕНСКІ САБОР - збор усіх япіскапаў Усяленскай Хрыстовай Праваслаўнай Царквы.

УСЯЛЕНСКІ ПАТРЫЯРХ - вызнаны ўсёй Праваслаўнаю Царквою, як першы з паміж роўных усіх патрыярхаў. Ён вызнаецца, як аўтарытэт без юрысдычнага права над іншымі патрыярхамі ці аўтакефальнымі цэрквамі. Ён мае толькі ганаровае пяршынства.

УСЯЛЕНСКІЯ ПРАВІЛЫ - глядзі **УСЯЛЕНСКІЯ ЦАРКОЎНЫЯ ПРАВІЛЫ, КАНОНЫ.**

УСЯЛЕНСКІЯ ЦАРКОЎНЫЯ ПРАВІЛЫ - **а)** апостальскія правілы; **б)** сямі ўсяленскіх сабораў правілы; **в)** дзесяці мясцовых сабораў; **г)** сьвятых айцоў правілы. Усіх разам ёсьць 862 правілы.

УСЯНОЧНАЯ ЧУЙНАСЬЦЬ - усяночнае маленьне, дзе спалучаны вячорня, ютраня і дадаецца ліція з дабраславеньнем хлябоў.

УСЯНОЧНЯ - багаслуба, у якой спалучаны вячорня зь ютрняй. Некалі яна служылася праз усю ноч, таму, яна завецца ўсяночняй.

УЦЕЛАЎЛЕНЬНЕ - увайсьці ў цела. Сын Божы, як Бог прыняў людзкое цела на Сябе і стаўся Чалавекам, праз нараджэньне зь Дзевы Марыі. У Сьв. Дабравесьці сказана, анёл сказаў Марыі: «Дух Сьвяты зыйдзе на Цябе, і моц Найвышэйшага ахіне Цябе; таму й народжанае сьвятое назавецца Сынам Божым».

УШЭСЬЦЕ (Бел.) - узьнясеньне Госпада нашага Ісуса Хрыста ў неба на саракавы дзень пасьля Свайго ўваскрасеньня. **УЗЬНЯСЕНЬНЕ.**

Ф

ФАНАР - частка гораду, дзяльніца ў Канстантынопалі, у якім знаходзіцца галоўная кватэра (Сынод) Ўсяленскага Патрыярхату.

ФЕЛОН - глядзі **РЫЗА.**

ФІЛІОКВЕ - латынскае слова **FILIOQUE.** Фраза ў Сымбале Веры, якая была прынята на Нікейскім Саборы. Там было сказана пра Духа Сьвятога: «Хто прыходзіць (сходзіць) ад Айца». Потым Рыма-Каталіцкая Царква дадала сюды й **Сына**: «Хто прыходзіць (зыходзіць) ад Айца й Сына». Гэта ёсьць адна з розніцаў паміж праўдзівай, праваслаўнай верай і

рыма-каталіцкай. Латынскае слова **Filio** - сын, ад гэтага паходзіць слова Філіокве. Тут парушаецца праваслаўны догмат Сьвятой Тройцы. Рыма-каталіцкая срась.

Х

ХАЛКЕДОНСКІ ЎСЯЛЕНСКІ САБОР - глядзі **ЧАЦЬВЕРТЫ ЎСЯЛЕНСКІ САБОР.**

ХАРУГВЫ - царкоўныя сьцягі, на якіх намаляваныя абразы сьвятых, пераважна Хрыстовы ці Багародзіцы. Іх носяць наперадзе паходаў ці абыходаў сьвятыні.

ХЕРУВІМ (Габр.) - ступень анёла.

ХЕРУВІМСКАЯ - глядзі **ХЕРУВІМСКАЯ ПЕСЬНЯ.**

ХЕРУВІМСКАЯ ПЕСЬНЯ - песьня, якую сьпяваюць у пачатку галоўнай часткі літургіі, перад вялікім выхадам. Альбо проста **ХЕРУВІМ-СКАЯ.**

ХІРАТОНІЯ (Гр.) - рукапалажэньне. Абрад высьвячэньня япіскапа, у якім прыймаюць удзел найменш тры япіскапы альбо болей.

ХІТРАСЬЦЬ - зманлівасьць, подступ, здрада, двудушнасьць. Расейскае - ЛУКАВСТВО.

ХІТРЫ - здрадлівы. падступны, крывадушны, зманлівы. Расейскае - ЛУКАВЫЙ.

ХОРЫ - балкон над дзьвярыма ўваходу з захаду ў сьвятыню, дзе сьпевакі сьпяваюць на багаслужбах.

ХРОСНАЕ ІМЯ - дадзенае імя хрышчанаму пры хросьце яго.

ХРОСНАЯ МАЦІ - глядзі ХРОСНЫЯ БАЦЬКІ.

ХРОСНЫ БАЦЬКА - глядзі **ХРОСНЫЯ БАЦЬКІ.**

ХРОСНЫЯ БАЦЬКІ - асобы праваслаўнага веравызнаньня прысутныя пры хросьце дзіцяці. Яны ня толькі сьветкамі хросту, але паручаюцца, што будуць навучаць праўдзівае праваслаўнае веры сваго хрышчоніка, каб ён ведаў праваслаўную веру. У некаторых праваслаўных народаў бяруць толькі аднаго хроснага; жанчыну ці мужчыну.

ХРОСТ - адно зь сямі Сьв. Таінстваў. Абрад хрышчэньня асобы.

ХРОСТ ГОСПАДАВЫ - глядзі **ВАДОХРЫШЧА.**

ХРЫСТОВАЯ ДАМАВІНА - глядзі **ХРЫСТОВАЯ ТРУНА.**

ХРЫСТОВАЯ ТРУНА - труна, на якой кладзецца сьв. плашчаніца пасьля вынасу яе ў пятніцу на тыдні пакутаў Хрыстовых. **ХРЫСТОВАЯ ДАМАВІНА.**

ХРЫСТОВЫ - усё тое, што адносіцца да Хрыста.

ХРЫСТОВЫ ВЛЯЎНІК - асоба, якая верыць у Госпада й Ратаўніка нашага Ісуса Хрыста й належыць да Хрыстовай Праваслаўнай Царквы ды вядзе барацьбу з грэхам і са злом, бароніць праўдзівую праваслаўную веру й царкву.

ХРЫСТОС (Гр.) - памазанец, імя Госпада.

ХРЫСЬЦІЛЬНІЦА - глядзі **КУПАЛЬНЯ.**

ХРЫСЬЦІЦЦА - асоба, злажыўшы тры пальцы правай рукі (вялікі, указальны й сярэдні), а два (бязыменны і мезены) сагнуўшы, робіць знак крыжа на сабе, кажучы: «У імя Айца» і трыма пальцамі датыкаецца да лба, і «Сына» - да грудзей, «І Сьвятога» - да правага пляча, «Духа» - да левага пляча.

ХРЫСЬЦІЯНІН - той, хто верыць у Хрыста й быў ахрышчаны, і прыймае навуку Хрыстовую.

ХРЫШЧЭНЬНЕ - рэлігійны абрад, якім праводзіцца хрост асобы праз купаньне ў вадзе.

Ц

ЦАЛАВАНЬНЕ - дзея цалаваньня крыжа, абразоў, дабравесьці.

ЦАЛУНАК МІРУ - знак братэрскае любасьці, калі ў час сьв. літургіі саслужачыя перад сьпяваньнем «Верую», цалуюць адзін аднаго ў пляча.

ЦАРКВА (Ц.-сл.) - збор людзей, аб'яднаньне вернікаў пад япіскапскім пвадырствам.

ЦАРКОЎНА ВАЖНЫ - тое самае, што **ЦАРКОЎНА ПРАЎНЫ.**

ЦАРКОЎНА ПРАЎНЫ - вызнаны царквою.

ЦАРКОЎНАЕ - усё тое, што адносіцца да царквы.

ЦАРКОЎНАЯ МОВА - мова, якая ўжываецца на багаслужбах і казаньнях у царкве. Мова кожнага народу, як мова найбольш яму зразумела, мае быць мовай яго царквы.

ЦАРКОЎНАЯ РАДА - глядзі **РАДА БАПЦ.**

ЦАРКОЎНЫ КАЛЯНДАР - каляндар у якім паказаны дні сьвятаў і сьвятых.

ЦАРКОЎНЫ СТАТУТ - царкоўныя правілы прынятыя на саборы царквы, паводле якіх кіруецца адміністрацыя царквы, і якія забавязваюць кожнага; сьвятарства і міран.

ЦАРКОЎНЫ СУД - сьвецкую асобу судзіць адзін япіскап, дыякана - тры япіскапы, ярэя - шэсьць япіскапаў, япіскапа - дванаццаць япіскапаў. Судзьдзі - япіскапы, усе яны мюць быць выбраныя вернікамі. Япіскап, які абвінавачвае альбо

абвінавачаны ці спароднены з тымі, што судзяцца, ня можа быць судзьдзёю.

ЦАРКОЎНЫ ЎЗОР - глядзі **ЎЗОР**.

ЦАРКОЎНЫ ШЛЮБ - царкоўны шлюб ёсьць, калі абрад сужанства дабраславёны царквою й выкананы сьвятаром.

ЦАРКОЎНЫЯ ЗАПАВЕТЫ - 1. Наведваць багаслужбы; 2. датрымоўвацца пастоў; 3. прыймаць сьв. прычасьце, наймешш адзін раз на год; 4. намагаць царкве працаю й матарыяльна; 5. не жаніцца ўрачыста ў забароненыя дні.

ЦАРКОЎНЫЯ КАНОНЫ - глядзі **ЦАРКОЎНЫЯ ПРАВІЛЫ**.

ЦАРКОЎНЫЯ ПРАВІЛЫ - усяленскія правілы, якія выпрацаваны й прыняты ўсяленскімі саборамі, усе правілы мясцовых сабораў і сьвятых айцоў, якія прызнаны ўсяленскімі саборамі і яны забавязваюць кожную праваслаўную царкву. Правілы прынятыя саборамі мясцовых цэркваў, якія забавязваюць толькі тую царкву, што іх прыняла.

ЦАРСКІЯ ДЗЬВЕРЫ - глядзі **РАЙСКІЯ ДЗЬВЕРЫ**.

ЦЕЛАПАЛЕНЬНЕ - прынашэньне крывавага аброку Богу праз спальваньне жывёлы.

ЦЕЛА ХРЫСТОВАЕ 1. - збор вернікаў, царква.

ЦЕЛА ХРЫСТОВАЕ 2. Сьв. Прычасьце.

ЦУД - звышпрыродная дзея ці здарэньне ўчыненыя з волі Божай. Ісус Хрыстос учыніў многа цудаў будучы на зямлі.

ЦЬВЯТНАЯ ТРЫОДЗЬ - другая частка трыодзі, кніга, якая месьціць у сабе збор багаслыжбаў ад Вялікадня да Нядзелі Ўсіх Сьвятых уключна

ЦЭЛІБАТ - бязжэнства.

ЦЭНЗАР - глядзі **ПРАВЕРШЧЫК**.

ЦЭРКОВНЫ КОМІТЕТ - глядзі **ПАРАФІЯЛЬНАЯ РАДА**.

Ч

ЧАРА - пасудзіна ў форме кубка на падстаўцы, у якой у часе літургіі асьвячваецца віно. Ніхто, апрача сьвятарства, ня мае права дакранацца да сьвятой чары.

ЧАРНІЦА - гэты наязоў адносіцца да **МАНАШКІ**.

ЧАС (Ц.-сл.) - маленьне прызначана на гадзіны:

ПЕРШЫ ЧАС - 6-9 гадз.

ТРЭЦІ ЧАС - 9-12 гадз.

ШОСТЫ ЧАС - 12-15 гадз.

ДЗЯВЯТЫ ЧАС - 15-18 гадз.

ЧАСАСЛОЎ - кніга, якая месьціць у сабе багаслужбы дзённага круга для дзякоў і малітвы дня. Ёсьць дзьве кнігі: **ВЯЛІКІ ЧАСАСЛОЎ** і **МАЛЫ ЧАСАСЛОЎ**.

ЧАСТКІ - малыя частачкі, якія ў часе праскаміды выразаюцца з проскуры й кладуцца на дыскас.

ЧАЦЬВЕРТЫ ЎСЯЛЕНСКІ САБОР - сабор адбыўся ў Халкедоне ў 451 г., і на ім прысутнічала 630 япіскапаў, яны выпрацавалі й прыбнялі 30 правілаў.

ЧОРТ - тое самае, што і **Д'ЯБАЛ**.

ЧУЙНАСЬЦЬ (Бел.) - усяночнае маленьне, бяссоннае трываньне. Расейскае - **бдзеніе**. Глядзі - **УСЯНОЧНАЯ ЧУЙНАСЬЦЬ**.

ЧЫСЬЦІК - зельле, якое расьце на сенажаці, вельмі прыгожае і якое дзяўчаты ходзяць на сьвята **Дзявятнік** зьбіраць, сушаць для ўпрыгожваньня каравая на вясельлях.

ЧЫТАЛЬНІК (Бел.) - столік, аналой, на якім чытар чытае.

ЧЫТАР (Бел.) - япіскапам дабраславёная асоба для чытаньня апостала, часоў, парэмій ці іншае, што належыц чытаць на багаслужбах.

Ш

ШАТАН - тое самае, што **Д'ЯБАЛ.**

ШЛЮБ - абрад жанімства, які надае права сужыцьця для мужчыны й жанчыны, якія зьыходзяццэ жыць разам.

ШЛЯХОТНЫ - тое самае, што **САМАВІТЫ.**

ШОСТЫ ЎСЯЛЕНСКІ САБОР - сабор адбыўся ў трульскім каралеўскім палацы ў 691 г., і на ім прысутнічала 340 япіскапаў, яны выпрацавалі й прынялі 102 правілы.

ШТАДЗЁННАЯ ВЯЧОРНЯ - **1.** служыцца ўва ўсе дні году, у якія не прыпадае сьвята з паліялеем альбо з чуйнасьцю. Служыцца таксама на сьвяты з паліялеем (24 лютага) альбо з чуйнасьцю (30 студзеня, у чацьвер масьленіцы), калі гэтыя сьвяты не пападуць сераду масьленіцы. **2.** служыцца ў нядзелю, панядзелак, аўторак і чацьвер Вялікага Посту, бо ў гэтыя дні ня служыцца літургіі зь вячорняй.

ШТАДЗЁННАЯ ПАЎНОЧНІЦА - паўночніца, якая служыцца ў кожны дзень апрача нядзелі й сыботы.

Э

ЭКЗАПАСТЫЛЯР (Гр.) - гэтае слова дакладна азначае пасланы, той, каго пасылаюць. Экзапастылярам называецца

трапар, які сьпяваецца альбо чытаецца ў нядзелю і ў сьвяточныя дні на ютрані пасьля канону. У іншыя дні заміж экзапастыляра ў гэтым самім месцы на ютрані чытаюцца тапары, якія завуцца **СЬВЯЦІЛЬНЫ.**

ЭКЗАРХ (Гр.) - кіраўнік, начальнік. Назначаны патрыярхам япіскап на асобна выдзеляную адміністрацыйную тэрыторыю царквы, які кіруе ёю ад імя патрыярха.

ЭПІТЫМІЯ - пакараньне, якім ярэй ці архірэй карае верніка за непрыстойнае захаване праваслаўнаму хрысьціяніну. Правініўшая асоба можа сама на сябе накладаць эпітымію.

Ю

ЮДА - адзін з дванаццаці апосталаў, які здрадзіў і прадаў свайго Настаўніка Госпада Ісуса Хрыста.

ЮЛЬЯНСКІ КАЛЯНДАР - гэты каляндар завецца юльянскім таму, бо быў уведзены да ўжытку за цэсара Юліюса ў 46 г. да нараджэньня Хрыстовага (**Д. Х.**) і быў прыняты хрысьціянскаю царквою ў 425 г. Яшчэ завуць яго **СТАРЫ СТЫЛЬ** альбо **СТАРЫ КАЛЯНДАР.**

ЮТРАНЯ - ранішняе маленьне, адна з багаслужбаў дзённага круга. Ёсьць дзьве ютрані: **1. ЮТРАНЯ БЕЗ ПАЛІЯЛЕЯ Й БЕЗ СЛАВАСЛАЎЛЕНЬНЯ. 2. ЮТРАНЯ З ПАЛІЯЛЕЕМ Й ВЯЛІКІМ СЛАВАСЛАЎЛЕНЬНЕМ** альбо **БЕЗ СЛАВАСЛАЎЛЕНЬНЯ.**

ЮТРАНЯ БЕЗ ПАЛІЯЛЕЯ Й БЕЗ СЛАВАЛАЎЛЕНЬНЯ - гэтая ютраня служыцца ў дні, у якія няма сьвята з паліялеем ці вялікім славалаўленьнем.

ЮТРАНЯ З ПАЛІЯЛЕЕМ І ЗЬ ВЯЛІКІМ СЛАВАСЛАЎЛЕНЬНЕМ альбо толькі з **СЛАВАСЛАЎЛЕНЬНЕМ** - гэтая ютраня служыцца ў сьвгяты з паліялеем ці з вялікім славаслаўленьнем; а таксама ў сыботы тыдняў: масьленіцы, 5-га вялікага посту, вербніцы й пакутаў Хрыстовых.

Я

ЯГО СЬВЯТАСЬЦЬ - тытул патрыярха.

ЯПАРХІЯ - складовая правінцыяльная частка у адміністрацыі царквы.

ЯПІСКАП (Гр.) - асоба назыральнік, галоўны пастыр у япархіі, які атрымаў апостальскае пераемства, празь хіратонію трыма альбо балей япіскапамі.

ЯПІСКАПАТ - зборны назоў япіскапаў.

ЯПІСКАПСКІ ТРОН - глядзі **АРХІРЭЙСКІ ТРОН.**

ЯРАРХІЯ - вышэйшае сьвятарства, **ЯПІСКАПАТ.**

ЯРДАН - глядзі **ВАДОХРЫШЧА.**

Умоўныя скарачэньні

(Ар.) ....арабскае
(Бел.) ....беларускае
(Габр.) ....габрэйскае
(Гр.) ....грэцкае
(Л.) ....латынскае
(Рас.) ....расейскае

